

Grimstad kommune

Landbruksplan

VEDTATT I KOMMUNESTYRET 24.09.06

INNHold

FORORD	
	side 4
KAPITTEL 1 Innledning	
Kort historisk tilbakeblikk	side 5
Dagens utfordringer	side 6
Hva kan Grimstad kommune bidra med?	side 6
KAPITTEL 2 Mål for landbruket	
Nasjonale mål og virkemidler	side 7
Regionale mål	side 8
Lokale mål for landbruket og landbruksrelatert virksomhet	side 10
Landbruksplan for Grimstad – Hva skal den brukes til?	side 10
KAPITTEL 3 Status for landbruk og landbruksrelatert virksomhet	
Naturgitte forutsetninger for landbruk i Grimstad	side 11
Beskrivelse og kjennetegn på landbruket i Grimstad	side 12
Oversikt over arealer i drift til jord og skogbruk	side 15
Landbrukets verdiskapning sett i relasjon til BNP	side 16
Spekteret av produkter, hvor tar de veien?	side 16
Sysselsetting i landbruket og landbruksrelatert virksomhet	side 17
Landbruket og gro-industrier	side 17
Registrering av jordbruksarealer, metode og kriterier	side 19
KAPITTEL 4 Mål, virkemidler og strategier for et fremtidig og inkluderende landbruk i Grimstad	
Overordnet mål for landbruket i Grimstad	side 20
Strategier og virkemidler for landbruket i Grimstad	side 21
KAPITTEL 5 Fremtidig forvaltning av jordbruksarealer i Grimstad	
	side 29

VEDLEGG

- Kart som viser gårder og nedbygging av arealer omkring Grimstad fra ca. 1850 fram til i dag. **Vedlegg nr. 1.**
- Kart som viser forslag til fremtidig vurdering av jordbruksarealer i Grimstad. (Eget trykk)

Agurkblomstring.

FORORD

Landbruket i Grimstad er en viktig næring i kommunen. Landbrukets inn- og utmarksarealer betyr mye både for produksjon av mat, trevirke, jakt-, fangst og fiske, samt opplevelse-, rekreasjon og friluftsliv.

Målet om å lage en landbruksplan for Grimstad var nedfelt i kommuneplanen. Kommunestyret hadde gjennom vedtak i sak 111/03 "Landbruksplan, organisering av planarbeidet" vedtatt en organisering der kommuneplanutvalget ble oppnevnt som styringsgruppe for prosjektet. Det ble nedsatt en ressursgruppe bestående av representanter for landbrukets organisasjoner og medlemmer av landbruksnemnda supplert av næringskonsulenten. Den administrative arbeidsgruppen bestod av landbruksavdelingen supplert med representant for kommunens planavdeling. Det var bygartner Ove Bach som ledet arbeidet.

Ressursgruppen bestod av:

- Arne Kristian Skiftenes, leder av landbruksnemnda
- Ole Kjell Skodde, landbruksnemnda
- Kjellfrid Hørte, landbruksnemnda
- Arnstein Øyslebø, landbruksnemnda
- Brit Eskedal, landbruksnemnda
- Synnøve Jomås, Grimstad bondelag
- Thorbjørn Olsbu, Grimstad bondelag
- Arnfinn Bjørkegra, Grimstad skogeierlag
- Tore Stalleland, Grimstad skogeierlag
- Kjell Gilje, Grimstad bonde- og småbrukerlag
- Ole Didrik Steensohn, kontrakt dyrkerlaget
- Arvid Johannessen, Grimstad næringsråd.

Landbruksplanen fokuserer i det vesentlige på den del av næringen som er knyttet til begrepet jord- og hagebruk. Dette har delvis sammenheng med at det tidligere har vært laget en egen "Oversiktsplan for Skogbruket". Delvis skjer dette fordi det er på de sentrumsnære jordbruksarealene at utfordringene i forholdet mellom jordvern og utbyggingsinteressene er størst.

Landbruksplanen er vedtatt i Grimstad kommunestyre 25.09.2006. Det er vårt håp at landbruksplanen slik den nå foreligger, kan bidra til å skape større forståelse av hva landbruket som næring i Grimstad egentlig er. Det er meningen at landbruksplanen skal synliggjøre hva næringen står for av verdiskapning både i form av varer og tjenester, men også i form av vedlikeholdt kulturlandskap. Vi håper også at landbruksplanen gir gode synspunkter på hvordan Grimstad skal kunne ha en levedyktig landbruksnæring og levedyktige bygder i framtiden.

Grimstad desember 2006.

Bjørn Eilert Andersen

1.0 INNLEDNING

01 HISTORISK TILBAKEBLIKK

Landbruket i Grimstad har en historisk utvikling som strekker seg helt tilbake til den første bosetning, der selvberging og utnyttelse av naturressursene var en viktig forutsetning for å kunne overleve. I likhet med store deler av landet for øvrig, utviklet landbruket i Grimstad seg i retning mot et tradisjonelt jord – og skogbruk. Dette var basert på husdyrhold, for- og matproduksjon, der utmarken var en viktig ressurs for beiteområder og for uttak av ved og tømmer. Dette siste var en viktig del av sysselsettingen om vinteren.

”Imenes sadelen bred og blå”

Nåværende Grimstad kommune kjennetegnes ved at arealene innenfor Syndle og Rorevannet har et landskap som er svært kupert. Dette er den delen av kommunen som ligger innenfor grunnfjellsområdet, Herefossgranitten. Jordbruksarealene er lokalisert til daldrag og de store sammenhengende arealer med dyrkbare arealer er sjeldne. Skogen kjennetegnes ved at store deler av heilandskapet består av næringsfattig grunnfjell, hvor jordsmonnet er skrint. Den delen av kommunen som ligger syd og øst for grunnfjellsområdet med Herefossgranitt, har et landskap som er langt mer småkuppert. Utmarksarealene eller skogen består her i langt sterkere grad av løvskog der varmekjære treslag og særlig eik er svært vanlig.

Fra Hasseltangen i øst til Reddal løper den store Ra-morenen fra siste istid. Det er på og omkring denne sandholdige og blokkrike marka at den første bosetningen etablerte seg. I randsonen til Ra-morenen har det etter siste istid, som følge av landhevingen, dukket opp store arealer av førsteklasses lettdrevet jordbruksjord. Dette er de såkalte marine avsetningene, eller et jordmonn avsatt under vann. Dette kjennetegnes ved at den består av finpartikler uten stein og blokker. Dette er i sterk kontrast til de arealene som danner selve raet. Det er disse arealene som er blant de viktigste jordbruksarealene for det moderne landbruket Grimstad i dag er kjent for.

Ut over jordvinning på arealer avsatt i forbindelse med innlandsisen, er det først og fremst grøfting av myrer, eksempelvis Nærbø myrer (i Reddal), samt kanaliseringen av Ågre-elva i perioden 1877-79 som har hatt stor betydning for tilveksten av nye dyrkningsarealer.

I perioden fra begynnelsen av 1900- tallet og fram til i dag, har en vesentlig del av primærnæringen jordbruk utviklet seg fra et tradisjonelt landbruk til et av landets mest intensive og spesialiserte jordbruksmiljøer. Denne utviklingen har akselerert de siste 40- årene. Foruten jordbruksarealer som har vært spesielt godt egnet for dagens produksjoner, har det i kommunen vært bønder med stor kreativitet og vilje til satsing. Etablering av gartnerskolen på Dømmesmoen med studieretninger innen gartneri og veksthusproduksjoner, grønnsaksdyrking og planteskoledrift, etablering av Grimstad konserverfabrikk, Grimstad gartneri og Grimstad Frø samt forskningsmiljøet omkring det som i dag er Bioforsk avd. Landvik, er viktige forutsetninger for utviklingen mot dagens intensive landbruk.

Innhøsting av kål.

Konkrete resultater av disse ytre institusjonene har vært etableringen av gartneri og hagebruk, kjennetegnet ved en veksthus-næring som har vært- og er betydelig, både innen planteproduksjon og grønnsaksdyrking. Distriktet har vært kjent for frukt- og bærproduksjon, hvor hovedkulturen har vært jordbær. Grønnsaksdyrking på friland er blitt en av våre viktigste kulturer på åkerlandskapet, der GRO industrier er en viktig foredlingsbedrift og en forutsetning for dette fagmiljøet. En annen viktig faktor som har satt Grimstad på kartet sammen med Jær-regionen er en omfattende tidligproduksjon ved bruk av solfangere til kulturer som f. eks kål og tidligpotet.

En annen viktig gren av gartneri og hagebruk er planteskoledrift. Her er Grimstad en av landets ledende distrikter med en ikke ubetydelig produksjon. Mye av produksjonen finner veien til store deler av landet og også til utlandet. For noen av disse bedriftene er kombinasjonen planteskole/hagesenter/anleggsgartneri en levevei.

02 DAGENS UTFORDRINGER

Sentrumsområdet (copyright Jonny Foss)

Dagens moderne landbruk står overfor mange felles utfordringer på et overordnet og nasjonalt nivå. I dette kapittelet pekes det på ”kampen om arealene”, som en av de største utfordringene på landsbasis. Dette er en viktig sak lokalt i Grimstad også.

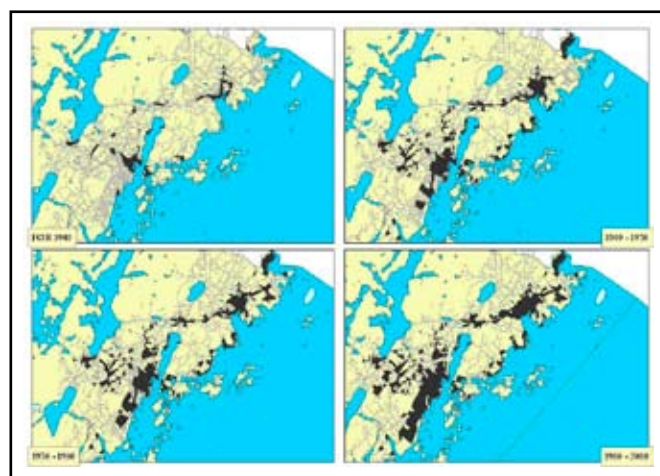
Det er viktig å være bevisst det ansvaret som er gitt ved at dyrket jord er blant de ressurser vi gjennom lovverket er satt til å forvalte.

Utviklingen mot et intensivt jordbruk har skapt en avhengighet mot arealer med lett sandholdig og godt arrondert jord når det gjelder tidligproduksjoner. Det er et faktum at mye av den best egnede jorda for en del produksjoner, ligger tett inn mot sentrum der det i utgangspunktet er naturlig at byen utvider seg. Mye verdifull jord er gått tapt. Eksempler på dette er arealer tilhørende gårdene Fager vold, Grøm, Skaregrøm og Berge Gård. Alle gårdene lå på arealer som har vært optimale landbruksarealer.

”Kampen om arealene” beskriver den viktigste utfordringen vi i dag står overfor. Dette utfordrer oss på å finne en balansegang som kan gi en fornuftig byutvikling, samtidig som de mest verdifulle arealene omkring sentrum forblir i fortsatt produksjon. Landbruksplanen synliggjør hvor vi faktisk har arealer i aktiv drift, den synliggjør verdiskapningen samt hvor viktig de ulike arealene er for å sikre et bærekraftig landbruk i Grimstad også i framtida.

03 HVA KAN GRIMSTAD KOMMUNE BIDRA MED?

Det er kommunen, som gjennom plan- og bygningsloven har myndighet til å foreta en bærekraftig arealforvaltning. Fremtidig arealforvaltning bestemmes ved behandlingen av kommuneplan og reguleringsplaner. En stor del av arealdisponeringen skjer også gjennom enkeltvedtak etter plan- og bygningsloven. Et viktig bidrag for å sikre fremtiden for næringen vil være at landbruksplanen blir et grunnlag for en fornuftig og bærekraftig arealdisponering i fremtiden.

Figuren viser veksten i nedbygd areal fra 1940 og frem til 2000.

2.0 MÅL FOR LANDBRUKET

01. NASJONALE MÅL OG VIRKEMIDLER.

Det er regjeringen som gjennom landbruksdepartementet utformer de nasjonale mål for landbrukspolitikken i Norge. Grunnlaget for dette er bl.a. regjeringserklæringen og de internasjonale rammevilkår og forpliktelser Norge er bundet av gjennom WTO-forhandlinger. I Statsbudsjettet bevilger Stortinget midler som øremerkes økonomiske virkemidler i landbruket. Stortinget gir gjennom statsbudsjettet signaler om hvilke satsingsområder som skal prioriteres. Dette gir signaler til kommunene om hvilke tiltak som årets statlige midler kan nyttes til. Kommunene blir dermed et ledd i arbeidet med å gjennomføre den overordnede landbrukspolitikken.

Mange ledd inngår i det som kalles landbruksforvaltningen eller landbruksregimet. Med landbrukslovgivningen menes bl.a. jordlov, konsesjonslov, odelslov og skoglov. De forskjellige aktørene er i lovgivningen gitt makt og myndighet. Den gjennomgående trend i moderniseringen av landbrukslovgivningen, er at myndighet til å fatte vedtak i arealforvaltningssaker, er lagt til et lavest mulig nivå i landbruksregimet. I praksis er dette kommunene ved de endringer som trådte i kraft fra 01.01.04. Det er regjeringen og departementets mål at kommunene skal ta ansvaret for landbruket og landbrukspolitiske spørsmål i sammenheng med den samla kommunepolitikken.

De siste signalene om den overordna landbrukspolitikken finner vi i St. prp. Nr. 1 (2004-2005) fra landbruks- og matdepartementet i forbindelse med budsjettframlegget på programområde 15, Landbruk og Mat. Fra denne St. prp. Har regjeringen nedfelt det som er overordnede mål for landbruket i kap 1.2 der det heter:

1.2 Overordna mål for landbruks- og matvarepolitikken.

Bringsværdbygda.

Fra Bioforsk på Landvik.

Hovedmålet for landbruks- og matpolitikken:

- Ein landbruks- og matpolitikk som gir grunnlag for auka verdiskapning og livskvalitet tufta på ein berekraftig forvaltning av landbruket og bygdene sine ressursar.

Delmål for landbruks- og matpolitikken:

- Sikre trygge matvarer og fremme mangfald og forbrukaromsyn
- Sikre god dyre- og plantehelse og eit etisk forsvarleg dyrehald
- Sikre ei berekraftig ressursforvaltning med eit sterkt vern av jordsmonnet, bevaring og vedlikehald av kulturlandskapet og sikring av det biologiske mangfaldet
- Fremme ein effektiv, miljøvenleg og nyskapende vare- og tenes-teproduksjon i tråd med marknaden sine behov
- Gjere det attraktivt å bu i bygdene gjennom ein variert eiendoms-politikk
- Sikre ei nasjonal matforsyning og ein konkurransedyktig matva-reindustri.
- Sikre eit aktivt landbruk over heile landet, m.a. som grunnlag for kollektive gode miljøverdiar og kulturlandskap.
- Fremme ei livskraftig reindriftsnæring i ballanse med beiteres-sursane og som medverkar til å halde oppe samisk eigenart.
- Sikre haldningsrom for ein nasjonal landbruks- og matpolitikk innanfor internasjonale avtaler og forhandlingar.

Av de signaler/føringer som er gitt i St.prp 1 (2004-2005) og som har stor betydning for det arbeidet som skal gjøres som en del av arbeidet med landbruksplan for Grimstad er kap. 1.3.5 og Jord- og landskapsressurser. Her sier regjeringen:

Dyrka og dyrkbar jord er ein grunnleggjande ressurs for å sikre matforsyninga på kort og lang sikt. I Norge er berre 3% av arealet dyrka jord. Dei siste åra er det rapportert ein årleg omdisponering av over 20 000 dekar dyrka og dyrkbart jordbruksareal. Bereknningar viser at meir enn 1 million dekar er blitt borte som dyrka jordbruksareal og dyrkbare skogareal dei siste 50 åra. Med så knappe arealressursar ser departementet med bekymring på varig omdisponering av dyrka og dyrkbar jord.

Gjengroing av verdifull kulturmark og forfall av gards- og setermiljø aukar og gjer kulturlandskapet mindre attraktivt for rekreasjon, busetjing og turisme og kan redusere det biologiske mangfaldet og føre til tap av kulturhistoriske verdiar.

Kommunane har fått større ansvar og mogelighet når det gjeld bruk og bevaring av arealressursane. Denne satsinga inneber auka tillit til kommunane som arealforvaltare.

Regjeringa legg opp til ein styrkt og samla strategi for å ta vare på viktige kulturlandskap og verne om dyrka og dyrkbar jord. Målet er å halvere den årlege omdisponeringa av verdifulle jordbruksarealer innan 2010, kartleggje og sette i verk forvaltning av dei mest verdifulle kulturlandskapa innan 2010 og skjøtte dei areala som veks til med skog. Den nasjonale konferansen hausten 2004 "Kampen om areala" var ein start på den nye satsinga.

Dersom dialog og frivillige tiltak ikkje er nok til å redusere omdisponering av dei mest verdifulle jordressursane, vil departementet kome til stortinget med tiltak for å nå målet om redusert omdisponering av slike areal.

02. REGIONALE MÅL

Regionale mål for landbruket skal på mange måter gjenspeile de overordnede mål for landbruket, men tilpasset lokale forhold. Det nærmeste vi i dag kommer et oppdatert mål for landbruket i vår region vil være å trekke ut deler av:

1. Strategisk plan for næringsutvikling i Aust-Agder og handlingsplan for bruken av BU-midler i 2005.(Høringsutkast)
2. Regionalt miljøprogram for landbruket i Aust-Agder.

Fra Utkast til Strategisk plan for næringsutvikling i Aust-Agder vil kap. 3 og 4 være den delen som hører inn i dette kapittelet av landbruksplanen. Her heter det:

3. Visjoner og målsettinger

Som visjon for landbruket er valgt:

Livskraftige bygder med variert næringsliv og gode levevilkår.

Hovedmålene med strategier definert slik:

1. Styrke bygdene som attraktive bosteder med lokal identitet, møteplasser, servicetilbud og kulturaktiviteter.
2. Stimulere til kultur for næringsutvikling og markedsorientering
3. Bidra til et offensivt landbruk med mangfold og variert bruksstruktur
4. Ivareta ressursgrunnlag og kulturlandskap gjennom aktiv drift og lokalt tilpasset bosettingspolitikk

Strategiene for å nå hovedmålene med konkretisering av tiltak er utredet videre i den strategiske planen. Dette er imidlertid vurderinger som vil bli tatt inn i landbruksplanens kap. 4.

Fra Regionalt miljøprogram for landbruket i Aust-Agder er mål og strategier nedfelt i kap 5, der det heter:

Kulturlandskapsmedarbeidere på Ribe.

5. Mål og strategier

5.1 Målsettinger:

Den overordnede målsettingen med miljøprogrammet er å bidra til økt målretting av miljøarbeidet i landbruket og bidra til bedre synliggjøring av landbrukets samlende miljøinnsats.

Mål:

- Beholde og utvikle verdifulle kulturlandskap som sikrer kommunens og regionens egenart, som stimulerer til aktivt landbruk og har betydning for folks tilhørighet og trivsel,
- Sikre at et utvalg av særpregede kulturlandskapstyper, særlig verdifulle kulturmiljøer og biotoper ivaretas og skjøttes,
- Bidra til redusert miljøbelastning for landbruket,
- Økt kompetanse og interesse for verdier i landbrukets kulturlandskap og miljøspørsmål.

5.2 Prioritering.

Vår vurdering er at hovedutfordringen på Agder er gjengroing av kulturlandskapet. Vi velger derfor å prioritere tiltak i verdifulle kulturlandskap som er truet av gjengroing eller nedbygging. Vi velger også i forhold til utfordringer når det gjelder miljøbelastning å fokusere på ordninger som samtidig har kulturlandskapseffekt.

5.3 Strategier.

- Forankre hensynet til landbrukets kulturlandskap i fylkeskommunalt og kommunalt planverk
- Utvikle tilskottsordninger som fremmer kulturlandskapet gjennom aktiv landbruksdrift
- Bidra til å redusere miljøbelastningen fra landbruket
- Spisse de økonomiske virkemidla for å ta vare på verdifulle kulturlandskap og redusere forurensing.

5.4 Delstrategier

5.4.1 Kulturlandskapet

- Utvikle tilskottsordninger som fremmer kulturlandskapet gjennom en aktiv landbruksdrift på en kostnadseffektiv måte
- Stimulere til driftsformer som hindrer gjengroing
- Stimulere til tilrettelegging for friluftsliv
- Synliggjøre kulturlandskapet som et viktig element i satsing på reiseliv
- Stimulere til bevaring av skjøtsel av kulturminner og bygninger i kulturlandskapet
- Arbeide for kompetanseheving og økt interesse for verdier i landbrukets kulturlandskap
- Stimulere til beiting på tvers av eiendomsgrenser og beiting med flere husdyrslag
- Stimulere til økt innmarksbeiting i verdifulle område

5.4.2 Miljøbelastning

- Stimulere til økologisk drift og andre driftsformer som reduserer miljøbelastningen
- Stimulere til driftsmetoder som gir redusert miljøbelastning
- Stimulere til drift som tar hensyn til landskapselementer med stor verdi for allmennheten
- Arbeide for kompetanseheving og økt interesse for miljøspørsmål

5.4.3 Lokal forankring

- Utvikle samarbeidet med kommunene for best mulig tilpassing av det regionale miljøprogrammet.
- Stimulere til at kommunene i landbruksplanarbeidet identifiserer kulturlandskapsområder med spesiell verdi, knytta til kulturminner, biologisk mangfold, verdi for allmennheten eller reiselivssatsing.
- Stimulere til en kopling mellom de kommunale SMIL-midlene og miljøprogrammet

Høyberging på Ribe.

03. LOKALE MÅL FOR LANDBRUKET OG LANDBRUKSRELATERT NÆRING

Å utforme lokale mål for landbruket i Grimstad vil være å:

- Vurdere landbruket som en integrert del av all sameksistens og verdiskaping i kommunen på et overordnet nivå - eksempelvis i kommuneplan
- Vurdere landbruksnæringens spesifikke interne behov og utfordringer

Fra kommuneplanen for Grimstad og med utgangspunkt i visjonen **Grimstad som "Det gode sted"** har kommunen i Kap.2: Satsingsområder, mål og strategier, formulert 4 satsingsområder som planen er bygd opp rundt.

Potetpakking i Reddal.

Satsingsområdene er:

1. Oppvekst og folkehelse.
2. Kultur
3. Næringsliv og kompetanse
4. Byutvikling

I tillegg er det gitt bestemmelser og retningslinjer i arealdelen.

Sett fra landbrukets side er det satsingsområde Næringsliv og kompetanse med underliggende delmål og strategier samt arealdelen som har størst betydning. Herfra er det hentet ut noen elementer fra delmålene som direkte berører landbruket og det arbeidet som denne planen er en konkret del av.

Mål 9. Grimstad er en næringsvennlig kommune som tilrettelegger for innovasjon og nyskaping.

- Stimulere og videreutvikle kompetansemiljø og grundere
- Etablere arenaer for samarbeid mellom næringer, kommunen og andre offentlige/private institusjoner.
- Stimulere til merkevarebygging rundt Grimstad-produkter.

**04. LANDBRUKSPLAN FOR GRIMSTAD -
HVA KAN/SKAL DEN BRUKES TIL?**

- Et redskap til å se matjorda i et langsiktig perspektiv samt verdifull utmark
- Synliggjøre verdier og verdiskapning i landbruket
- Øke forståelsen og betydningen av å sikre kulturlandskapet mot gjengroing
- Være langsiktig, forutsigbar for næringen
- Være et redskap for saksbehandling i kommunen
- Et redskap for kanalisering av tilskuddsordninger i landbruket
- Komme med ideer til tiltak som skape nye nisjer for bruk av jorda
- Synliggjøre graden av avhengighetsforholdet Landbruket i Grimstad/Gro-industrier
- Peke på forhold som kan ha betydning for et gode naboforhold - bolig/landbruk
- Fokusere på tiltak som gi gode samarbeidsforhold - landbruk/friluftsliv

Kulturbiotoper på Bie.

3.0 STATUS FOR LANDBRUK OG LANDBRUKSRELATERT VIRKSOMHET

01. NATURGITTE FORUTSETNINGER FOR LANDBRUK I GRIMSTAD OG ANDRE FORUTSETNINGER FOR DAGENS LANDBRUK

A. Landskap og geologi

Landskapet i Grimstad kjennetegnes ved store landskapsmessige variasjoner. Fjellgrunnen i Grimstad-området er en del av det gamle, syd-norske grunnfjellsområdet. De eldste bergartene, gneisene, kvartsittene og amfibolittene er 1500-1200 millioner år gamle. Det mest særegne ved geologien i området er de to sirkulære granittene: Grimstad-granitten og storebroren Herefoss-granitten. De trengte inn i de eldste bergartene for ca. 1000 - 950 millioner år siden. Granitten er spesielt grovkornet med 1-3cm lange feltspatkrystaller. 1994 ble Grimstad-granitten valgt til Fylkesstein for Aust-Agder.

Sørlandets og Grimstads nåværende topografi er resultat av kvartær-tidens istid. Særlig har Ra-tiden for ca. 11.000 år siden hatt stor virkning på landskapet. Det er den som har lagt grunnlaget for bosetning, jord og skogbruk. Den store endemorenen, som har fått navnet Raet, går på land på Hasseltangen på Fevik og fortsetter over Moy Moner, Fjære kirkes grunn, Dømmesmoen, Guldsmekleiva, over Roresanden og Havstadmoen til Reddal og videre over Beisland til Birkeland.

Det var på dette raet de første menneskene slo seg ned. Dette ser vi på de mange fornminner som finnes her, f.eks ved Dømmesmoen, hvor det på et lite område er nesten 50 gravhauger. En praktisk virksomhet, som viser hvilke enorme masser som er avsatt der innlandsisen i en lang periode sto og "kalvet", er de grustakene som finnes på f.eks, Naudenes, Havstad og i Reddal.

Etter landheving er store områder med gammel havbunn i tilknytning til raet blitt tørt land. Disse såkalte marine avsetningene er blitt omdannet til fruktbart åkerland og er grunnlaget for en sterk hagebruksvirksomhet i distriktet.

Norsk institutt for jordforskning NIJOS, har kartlagt alt åkerland i hele Grimstad kommune. Registreringene som viser hvilke typer masse jorda består av er ut fra bl.a kornstørrelser/gradering gitt en betegnelse og kartfestet. Det er disse jordbunnskartene som danner grunnlag for arbeidet med klassifisering av landbruksarealene i Grimstad, i klasse 1-3. I dette arbeidet er det også langt inn et skjønn basert på lokalkunnskap og erfaring fra personer tilknyttet landbruksnæringen.

B. Klima

Grimstad kommune har ved sin beliggenhet til Skagerrak et oseanisk klima med milde vintre og moderate sommertemperaturer. Det er imidlertid en markert forskjell på klimaet i de kystnære områ-

dene og i Øvre Landvik. En markert klimagrense går ved Rore- og Syndlevannet og innenfor Reddalsbygda. Dette gjenspeiler seg bl.a i jordbruket. Der det langs kysten er en stor grad av bær og grønnsakproduksjon. Innenfor klimagrensen er sommerfrost ikke utelukket og grønnsakproduksjon er derfor ikke vanlig.

Årsmiddeltemperaturen ved forskingsstasjonen på Landvik er på 6,9 grader og med en midlere årsnedbør på 1230 millimeter. Mid- deltemperaturen i juli er på 16,2 grader. Grimstad er i tillegg et av de stedene i landet med flest soltimer i året, noe som er spesielt gunstig for tidligproduksjoner og bruk av solfangere.

Beitedyr på Tønnesøl.

C. Utdannings- og fagmiljøer

Det er et kjennetegn ved dagens moderne jordbruk i Grimstad at det er spesialisert og intensivt. I tillegg til primærnæringen selv er det to statlige bedrifter som har hatt stor betydning for utviklingen fra det tradisjonelle husdyrbruket til dagens jordbruk.

Den ene av disse bedriftene er Statens gartnerskole som ble etablert på Dømmesmoen i tiden etter 1921 og som var en viktig faginstitusjon og utdanningsinstitusjon. De linjer som var spesielt for Dømmesmoen, er på mange måter de samme satsingsområdene distriktet er kjent for. Det er frukt og bær, grønnsakdyrking på friland, gartneri og veksthuskulturer og i senere tid en offensiv satsing på planteskole drift.

Den andre bedriften som har hatt og fremdeles har stor betydning for fagmiljøet er Statens forskningsstasjon på Landvik, i dag Bioforsk på Landvik. Denne har vært viktig for utprøving av nye sorter av bær, grønnsaker, poteter, korn og forvekster.

For tidligproduksjon av bær og grønnsaker har arbeidet med forskning på solfangere hatt en avgjørende betydning for distriktets landbruk.

D. Foredling- og omsetningsbedrifter

Etableringen av Grimstad konserverfabrikk, GK, i 1921 er uten tvil en av de viktigste forutsetningene for dagens grønnsakproduksjon i Grimstaddistriktet. Jordkvaliteten i distriktet er utvilsomt av landets beste, men arronderingen og teigblandingen, tilsier at Grimstad ikke ville vært noen viktig landbrukskommune i et landbruk der korn er viktigste kultur. Våre landbruksområder egner seg til kulturer som ikke er avhengig av store sammenhengende flater med god arrondering. GK, i dag GRO -industrier, og landbruket i Grimstad har derfor utviklet et avhengighetsforhold som er helt påfallende, og som for det intensive landbruket vi i dag har i distriktet, nesten betyr være eller ikke være for store deler av landbruksnæringen.

Potetoptaker, Reddal.

Videreføring av dette samarbeidet og sikre landbruket de arealressurser som gjør næringen i stand til å produsere så mye varer lokalt at bedriften kan bestå lokalt i Grimstad, er derfor en særdeles viktig utfordring i fremtiden. Andre bedrifter med landbruksrelatert tilknytning har vært FUHR AS/, KARGUS. POTETPAKKERIET i Reddal er den siste tilveksten av småvirksomheter som står for klargjøring og utsendelse av landbrukets produkter.

02. BESKRIVELSE OG KJENNETEGN PÅ LANDBRUKET I GRIMSTAD

A. SKOGBRUKET

1. Oversiktsplan for Skogbruket.

Grimstad kommunestyre har den 8. mars 1999 vedtatt oversiktsplan for Skogbruket. Skogbruksplanen er fortsatt gjeldende, i denne planen er derfor skogbruket i liten grad omtalt. Det er imidlertid hentet ut noen faktiske opplysninger knyttet til arealer og til faktisk uttak av trevirke de siste årene.

2. Areal og produksjonsevne.

I Grimstad kommune er det 432 skogeiendommer med et areal >25 dekar. De fleste av brukene er kombinasjonsbruk jord/skog. Det produktive skogarealet utgjør ca. 50% av kommunens totalareal eller 152.000 dekar. Skogarealets produksjonsevne er beregnet til 58.000 m³/år. Det er i skogbruksplanen en målsetting om å avvirke 31.000 m³/år. Den faktiske avvirkning har ligget på fra ca. 17.000 - 25.000 m³/år inkludert et stipulert uttak til ved og leveraner til lokale sagbruk. Uttak av trevirke til Agder og Telemark Skogeierforening viser en nedgang i årlig leveranse på ca. 4.500 m³ i perioden 2001 - 2004.

B. JORDBRUKET

1. Vurdering av jordbruket sett i landssammenheng og i forhold til nabokommunene.

Grimstad er fylkets største jordbrukskommune målt i dyrket areal. Med dyrket areal menes i denne sammenheng jordbruksarealer i drift. Dette er arealer hvor det søkes om produksjonstilskudd og hvor det foreligger årvisse statistikker fra Statens landbruksforvaltning (SLF). Fra oversikten PT-910 for årene 2004 og 2002 har vi tatt ut følgende oversikt:

Fra Reddal.

Jordbruksarealer i drift og antall søkere til produksjonstilskudd

Geografisk område	2004 Areal i daa	2004 antall søkere	2002 Areal i daa	2002 Antall søkere
Landet	10.246.247	52.720	10.361.509	58.892
Aust-Agder	113.441	791	116.544	956
Grimstad	18.646	129	18.851	151
Arendal	16.595	114	17.476	145
Lillesand	6.398	43	6.175	45
Froland	6.653	69	6.735	78
Åmli	9.247	53	9.137	57

De kommuner som er tatt inn i tabellen er nabokommunen Lillesand og ellers de kommuner som det er aktuelt å samarbeide med om felles skogbruks- og eller landbrukskontorer. Utviklingen viser en gradvis nedgang i antallet aktive bruk, men en mindre prosentvis nedgang i arealer, noe som skyldes økende grad av- og behov for leiejord. I Grimstad er det et gjennomgående trekk at drift av jorda tas hånd om av noen få gårdbrukere som har dette som heltidsjobb.

Det er også spesielt for Grimstad at selv om store deler av arealene brukes til gras og kornproduksjon, utgjør potet og grønnsakdyrking en vesentlig del av produksjonene. I nabokommunene er tradisjonelt landbruk med husdyr, korn- og grassproduksjon en overveiende del av jordbruket. Bare en liten del av distriktets totale produksjon av bær og grønnsaker finner sted utenfor Grimstad kommunes grenser.

Behov for tilleggsjord og muligheter for arealer til vekstskifte kan bety at lokale gårdbrukere vil benytte seg av leiejord i andre kommuner med egnede arealer. Deler av Arendal og Froland kommuner har egnede arealer.

2. Landbruket i Grimstad - innlands landbruk

Som nevnt i kapitlet om klima, går det en klimagrense i bakkant av Reddalsbygda og Syndlevannet. Det tradisjonelle jordbruket er enerådende innefor denne grensen, og grasproduksjon er den viktigste kulturen. Det tradisjonelle husdyrholdet er drastisk redusert. Kyr på beite er redusert til noen få bruk, hest på beite har økt og er blitt en viktig aktør som kulturlandskapsarbeider. Det finnes fremdeles en del bruk med sau som både benytter inn- og utmarksbeiter. For mange av innlandsbrukene har skogen vært en viktig forutsetning for økonomien for gårdsbrukene. Utmarksarealene er gjennomgående større enn ved kysten. Skogarealene er gjennomgående mer

ensartet med et betydelig innslag av barskog. Generelt er ungskogspleien bedre her en tilfellet er med kystskogen. Dette kan ha sammenheng med at flere av brukene har skogen som en viktig del av næringen, delvis at jordsmonnet er mer karrig og at barskogen er lettere å pleie enn mye av den løvskogen som finnes ut ved kysten.

Bosetting og fraflytting er et viktig tema i beskrivelsen av landbruket i Grimstads innland. Med unntak av området Nygrenda og Beisland der det har vært en del nyetableringer er trenden det motsatte, nemlig at flere og flere bruk blir avfolket, en del hus forfaller og den avsidesliggende kulturmark gror til som følge av manglende skjøtsel i form av slåttemark eller beiting.

De største utfordringene knyttet til jordbruket i de indre bygder er hvordan man kan sikre bosetningen på gårdene, samt ha en skjøtsel som sikrer at verdifull kulturmark/kulturlandskap ikke går tapt for ettertiden. Dette er temaer som vil bli drøftet senere i landbruksplanen, men her vil det bli pekt på:

- adgangen til å få tillatelse til å etablere spredt bosetning
- vridningen på de økonomiske virkemidlene som sikres gjennom tilskuddsordninger i landbruket.

3. Kystlandbruket – fra tradisjonelt jordbruk til intensivt bruk

Med kystlandbruket i denne sammenheng menes de jordbruksarealene som ligger syd og øst for Syndle- og Rorevannet inkludert Reddalsbygda. Det er i denne delen av kommunen vi har fått en utvikling i retning av det spesialiserte jordbruket Grimstad i dag er kjent for. Noen av de naturgitte forutsetningene for denne utviklingen, samt fagmiljøet knyttet til utdanning av produsentene/gårdbrukerne/gartnerne, er tatt opp tidligere i dette hovedavsnittet. Det må

også pekes på den enkelte dyktige produsent og de organisasjoner som er etablert i næringen. Disse er viktige medspillere i den faglige utviklingen. Det tenkes her på skogeierlag, bondelaget, bonde og småbrukerlaget samt forsøksringen.

Utsikt fra Solbergåsen.

Kystlandbruket i Grimstad kjennetegnes ved at det er få bruk igjen som har melkekyr. Det er kun noen få bruk som driver med kjøttproduksjon, med henholdsvis sau, gris og storfe. Av husdyrbrukene er det ingen bruk som driver økologisk produksjon.

Den del av jordbruksarealene som ikke er i bruk for potetproduksjon, grønnsaker, frukt og bær eller gartneri- og planteskole drift brukes i det alt vesentlige til korn- og grasproduksjon. En del av disse arealene er viktige for å kunne gjennomføre et kontinuerlig vekstskifte. Viljen til å være med på en slik variasjon i bruksområder er svært viktig for å kunne ha en sikkerhet for kontinuerlig leveranser til bl.a GRO-industrier. En viktig del av grasproduksjonen er arealer til frøproduksjon og høst kulturer med raigrass både til grovfor og som et ledd i erosjonsikring av jordbruksarealer. De enkelte kulturer, arealer og omsetning blir berørt i kap 3.03.

Gjengroing av kulturlandskapet er en stor utfordring i kystlandbruket. Eik, osp, svartor og andre varmekjære tresorter er aggressive planter med stor evne til å spre seg, samt etablere seg på arealer ute av ordinær drift. Med tilbakegang i husdyrholdet og redusert behov for utmarksbeiter, har kulturlandskapet i løpet av de siste 40 - 50 årene endret seg radikalt. Dette gjelder både på fastlandet og på øyene der det enten var aktive bruk eller det var sommerbeite for storfe, eller vanligvis sau. Med noen få unntak, er situasjonen den at store deler av Eide og andre jordbruksområder av mer marginal karakter der det ikke drives intensivt jordbruk, er preget av en gjengroingsprosess som er kommet mer eller mindre langt. Noen unntak må nevnes fordi det har vært kjørt en aktiv prosess for å gjenskape et åpent jordbrukslandskap eller beite landskap. Eksempler på dette er to bruk på Homborøya, områdene rundt Vågsholtkilen og deler av jordveiene øst for E-18 mot Østerlød.

Utmarksarealene er gjennomgående større og mer sammenhengende arealer når en fjerner seg fra kysten. Eksempler på store sammen-

hengende skogsområder er Bråstadmarka og Fjæreheia, Bringsværdskogen mot Bjørnetrø, Taule/Kroken-området, Omre/Inntjore samt Havstad og Dalholtmarka mot Reddal. Syd og øst for E-18 er skogarealene små, de er svært oppstykket og med mange grunneiere. Treslagene som dominerer vil ofte være varmekjære løvtrær. Det er også et gjennomgående trekk at det ofte er liten avvirkning og lite satsing på ungskogspleie med tanke på å produsere virke til annet formål en vedproduksjon.

Kystskogen har imidlertid en stor betydning for rekreasjon og friluftsliv i nærmiljøet. Kombinasjonen edelløvskog og åpne arealer danner grunnlag for et rikt biologisk mangfold. I dette området av kommunen er slike registreringer gjennomført. Den enkelte grunneier er gjennom eget skriv gjort oppmerksom på hvilke verdifulle områder med særlig stort biologisk mangfold, som finnes på bruket.

4. Forholdet mellom jordeier, jordleier

Vanning i Reddal.

Hvert år legges mange bruk ned som selvstendige driftsenheter. Dette gjelder også i Grimstad hvor det fra 2002 til 2004 var en nedgang fra 151 til 129 bruk som søkte om produksjonstilskudd. Den samme prosentvise nedgangen synes ikke på nedgangen i jordarealer som det blir søkt om produksjonstilskudd på. Dette skyldes at det er etterspørsel etter leiejord/tilleggsjord i enkelte områder av kommunen. Dette har også ført til en relativt høy pris på leiejord i de strøk av kommunen hvor det er jord som egner seg til grønnsak- og eller potetproduksjon. En annen faktor som er prisdrivende på jordleie eller som gjør det vanskelig å få langsiktige leieavtaler, er det faktum at mye av den verdifulle jorda ligger i pressområder langs E-18 eller omkring sentrum. Her er det utbyggingspress eller muligheter til å få god pris på jord som omdisponeres til andre formål. Det er en utfordring for næringen å søke å få alle arealer som er drivverdige i aktiv produksjon.

5. Gartneri og hagebruk

Grimstad hadde frem til 1970-tallet et stort antall mindre gartneri og hagebruksbedrifter med veksthus under glass eller plast. De ble på folkemunne kalt "handelsgartnerier". Dette var som oftest familiebedrifter. Produksjonene var grønnsaker eller blomster, men oftest en kombinasjon av dette i sammen med frilandskulturer. Omsetningen foregikk enten hjemme, på torget eller gjennom samvirket.

Antallet gartnerier av denne typen er nesten borte, og det har vært en overgang mot gartnerier for masseproduksjon/industrimessig produksjon. Dette startet med Rosshaven gartneri på Landvik og er videreført gjennom Kristiansens gartneri med hovedsete på Bråstad. Kristiansens gartneri er en betydelig bedrift både i størrelse, omsetningsmessig og ikke minst når det gjelder sysselsetting. Skogheim gartneri på Moi og Syvertsens gartneri på Frivold kjører samdrift, Grosvold gård samt Svein Olsens gartneri på Hesnes, er det nærmeste vi i dag kommer handelsgartnerier.

6. Planteskoledrift

En av de næringene som har utviklet seg fra gartneri og hagebruk til en spesialisert nisjeproduksjon er planteskole drift. Grimstad har 4 større eller mindre aktører. Grimstad planteskole med avdeling Tønnevold, er særlig stor og har en betydelig bedrift også sett i skandinaviske sammenheng. Hovedsatsing er produksjon av pryddplanter for innenlandsbruk og for eksport. Produksjon av plengrass er en ny nisje som er etablert i kommunen på to bruk.

Grimstad Planteskole avd. Gartnerimyra.

7. Landbruk, turisme og reiseliv

Landbruket i Grimstad er en betydelig ressurs med stor betydning for rekreasjon og friluftsliv. I denne sammenheng tenkes det på tradisjonelt friluftsliv, jakt og fiske. Det er åpnet for fiske i alle de vann som er kalket gjennom en felles fiskekort med adgang til fiske for alle. Jakt og jaktrettigheter er i liten grad kommersialisert. En medvirkende årsak til dette er sannsynligvis at det i området har vært lite utskifting. Utmarka kjennetegnes derfor ved en utstrakt teigblanding. Danning av jaktvald har derfor vært det nærmeste en har kommet organisert samarbeid for å kunne jakte på arter som har et stort revir. Her er det utvilsomt hjortevilt som har størst betydning.

Det er to bruk som har valgt å satse på gårdsturisme som en viktig del av næringsrunnlaget. Fire bruk har satset på gårdsbutikk.

03. OVERSIKT OVER AREALER I DRIFT TIL JORD- OG SKOGBRUK

A. TOTALT SKOGBRUKSAREAL/UTMARKSAREAL

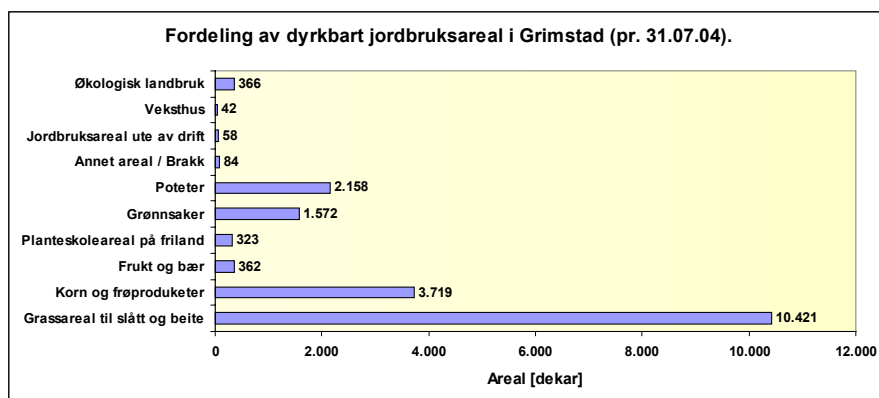
a. Arealer med produktiv skog:	152.000 dekar
b. Myrer og andre ikke produktive arealer	104.000 dekar
c. Vannflater:	30.000 dekar
d. Veier i landbruket:	140 km

B. TOTALT JORDBRUKSAREAL/ BRUK AV DISSE

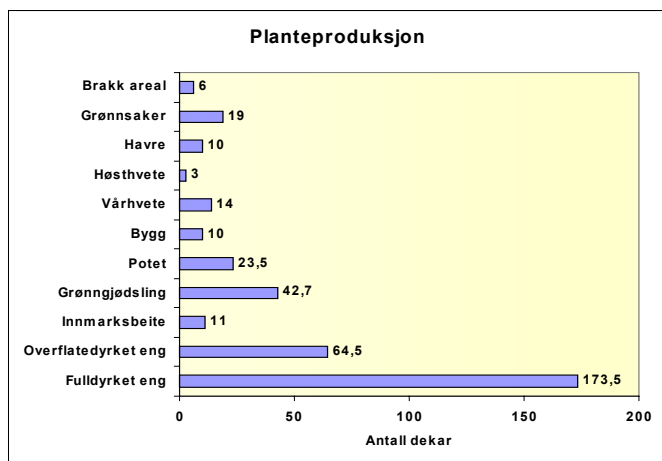
Det er i Grimstad kommune ca. 19.000 dekar med dyrkede arealer. Ut fra de opplysninger som er gitt gjennom søknader om produksjonstilskudd har en laget en figur som viser fordelingen av ulike produksjoner med hensyn på arealkrav.

Et annet viktig forhold er vekstskifte. I praksis betyr dette at arealer for potet og grønnsaker er avhengig av å kunne nytte deler av de arealene som ligger innen kategorien korn og gras og beitearealer til vekstskifte for å kunne sikre langsiktighet i grønnsakproduksjon.

Figuren viser antall dekar til ulike produksjoner

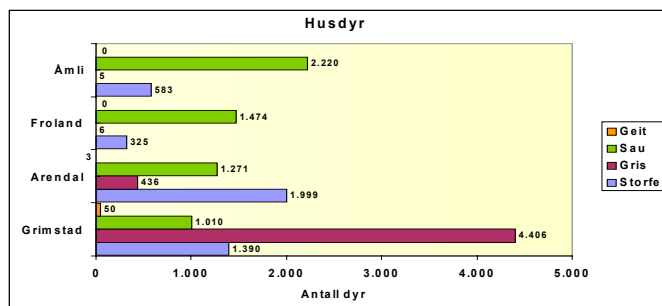

Økologisk landbruk er på nasjonalt nivå et satsingsområde. I Grimstad er denne nisjen av landbruket relativt liten. Arealer i økologisk drift er vist på figuren under.

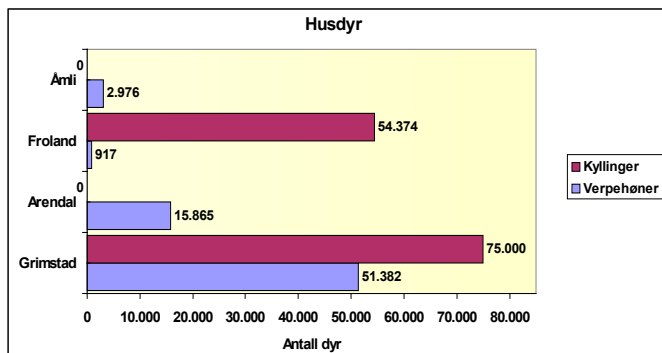

C. REGISTRERTE HUSDYR I KOMMUNEN PR. 01.01.04

Det tradisjonelle allsidige husdyrbruket slik vi kjenner det fra gammelt av er borte, melkeproduksjonen samles på noen få bruk, delvis i sambruk. Grimstad landbruket er relativt stor på fjørfe og eggproduksjon. Dette fremkommer av flg. to figurer som viser husdyrholdet i Grimstad og i de nabokommuner det er aktuelt å samarbeide med om felles skogbruks- og eller landbrukskontorer. Tallene er hentet fra landbruksstatistikken

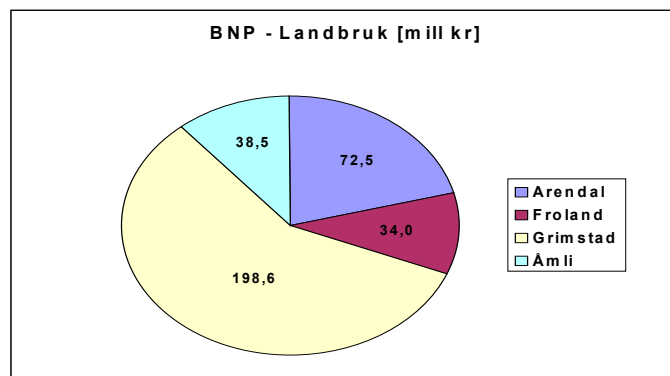
Figurene viser husdyr registrert pr. 01.01.04.

produksjonstilskudd. Av disse er det hester som i praksis betyr mye for bruk av jordbruksarealer til beite og produksjon av fôr. Det er i Grimstad ca. 415 hester.

04. LANDBRUKETS VERDISKAPNING SETT I RELASJON TIL BRUTT NASJONALPRODUKTET(BNP)

I forbindelse med utredningen av 8 K samarbeidet har man sett på landbrukets relative betydning av verdiskapningen i kommunene. Det dreier seg her om verdiskapningen i primærnæringen, videreforedling er ikke tatt med. Det viser seg at mens landbruket i Grimstad står for 6% av BNP er de tilsvarende tallene for Froland 4%, Arendal 1% og Åmli hele 12%. I utredningen er brukt tall fra jordbruksstatistikken for Aust-Agder 2002-2003. Men det er tallene fra 2002 som er brukt.

05. SPEKTERET AV POTET OG GRØNNSAKSPRODUKTER, HVOR TAR DE VEIEN?

Det er en vanlig oppfatning at særlig grønnsaksproduksjonen i kommunen er knyttet til leveranser til Gro industrier og er dermed svært sårbar. For å belyse de faktiske forhold, samt ta inn produksjon av tidligpotet og høstpotet til chips og konsum, har en ved hjelp fra næringen fått fram følgende tall for omsetningsverdier:

1. Gro industrier, kontakter omsetningsverdi ca. 15.4 mill.kr.
2. Sørlandschips, gjennom Gro industrier omsetningsverdi ca. 1,2 mill.kr.
3. Grosister inkl. BAMA omsetningsverdi ca. 16,0 mill.kr.
4. Detaljalg: Potet ca. 1,0 mill.kr.
Grønnsaker 6,3 mill.kr.
Jordbær 2,8 mill.kr omsetningsverdi ca. 10.1 mill.kr.

Andre tall for omsetningen innen deler av landbruket som er lite omtalt er:

A. Høns og slaktekyllinger	omsetningsverdi ca. 10.0 mill.kr
B. Melkproduksjon	omsetningsverdi ca. 7,3 mill.kr
C. Kjøttproduksjon eks. fjærkre	omsetningsverdi ca. 11.0 mill.kr

06. SYSSELSETTING I LANDBRUKET OG LANDBRUKSRELATERT VIRKSOMHET

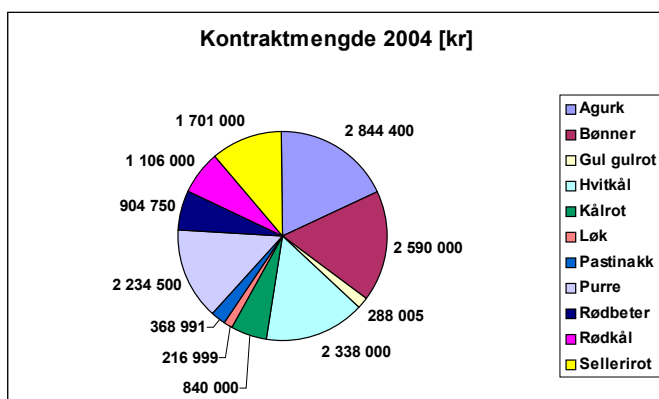
Mange av de intensive produksjonene nytter midlertidig utenlandsk arbeidskraft i produksjonene som ofte er sesongbetonte. I denne sammenheng har en valgt å bare peke på noen nisjer innen landbruket og landbruksrelaterte virksomheter for å illustrere at disse gir en del arbeidsplasser i kommune:

a. GRO-industrier	50 årsverk(62 i perioder)
b. Bioforsk på Landvik	12.35 årsverk
c. Handelsgartnerier	45 årsverk
d. Planteskoler	28 årsverk

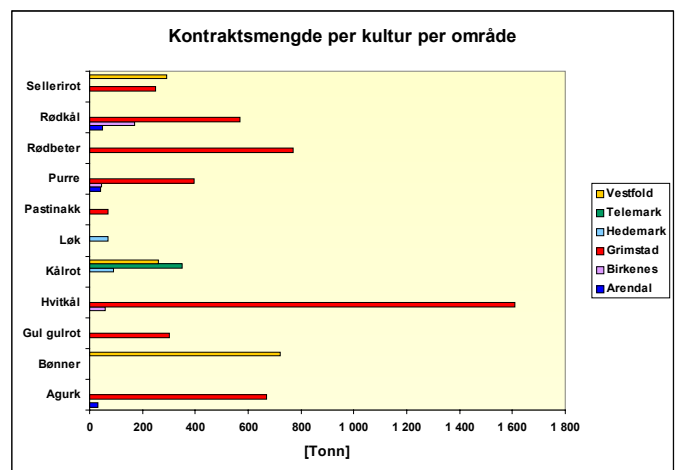
07. LANDBRUKET I GRIMSTAD OG GRO-INDUSTRIER

GRO- industrier står for videreforedling av et spekter av produkter som produseres i landbruket. Mye av dette produseres i Grimstad. Gro- industrier håndterer kontrakter for leveranser av poteter til Sørlands-chips. I tillegg foretas det ved avdelingen i Grimstad en del skrelling av poteter og grønnsaker gjennom vinteren. Dette er produkter som ikke videreføres lokalt. Produksjonen er imidlertid viktig for å kunne opprettholde sysselsettingen gjennom hele sesongen.

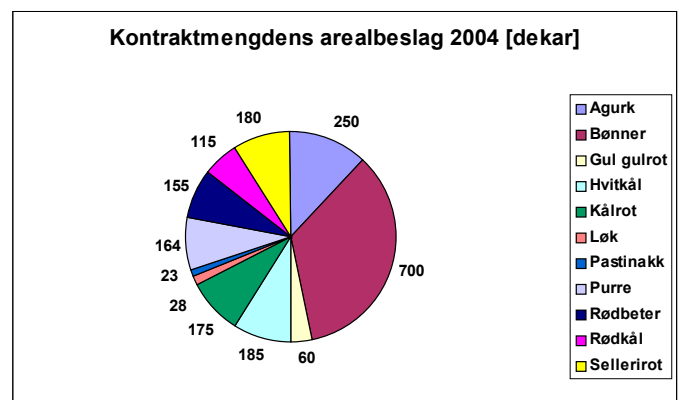
I 2004 utgjorde verdien av produksjonen av grønnsaker levert til GRO- industrier ca. 15.5 mill. kroner. Dette er eksklusiv verdi av poteter til Chips-produksjon. I de følgende figurer er det laget oppstillinger som viser hvordan dette fordeler seg på de ulike kulturarter.

Det er tatt inn ytterligere to figurer. Den ene viser hvilke arealkrav det er knyttet til de enkelte kulturene målt i dekar. Den andre figuren viser hvordan produksjonene i tonn fordeler seg på produksjonssted. Figuren viser at de kulturene som krever store sammenhengende arealer for en effektiv maskinell produksjon og innhøsting er lagt til Vestfold, eksempel på dette er bønneproduksjon. For de øvrige kulturene, som krever stor grad av manuell kultivering og innhøsting, er produksjonen lagt lokalt til Grimstad og noen få produsenter i nabokommunene.

Figuren viser hvordan kontraktene fordeles på produkter.

Figuren viser hvor de enkelte kulturene produseres.

08. KLASSIFISERING AV JORDBRUKSAREALER, METODE OG KRITERIER FOR GJENNOMFØRING

a. Kort om jordbunnskart

For å kunne beskrive landbruksarealene i Grimstad og kunne foreta en klassifisering, er det nødvendig å vite noen om arealenes beskaffenhet. Vi vet at det innen Grimstad kommune er i størrelsesorden 19.000 dekar med jordbruksarealer. Det er imidlertid en rekke for-

hold som har betydning for å kunne fastsette en verdi på det enkelte areal.

Viktige elementer er:

- jordsmonnets sammensetning og tykkelse
- arrondering og i noen grad beliggenhet i forhold til produsentmiljøet
- vannhusholdningen, dvs evnen til, å holde på vann, evt. om arealene er vannsyke (høy grunnvannstand eller dårlig drenering)
- beliggenhet i forhold til sol/skygge og klima

Til bruk for kartleggingsarbeidet har vi fått tilgang på det siste som er foretatt av jordmonnskartlegging i Grimstad. Det er Norsk Institutt for Jordforskninger, NIJOS; som har laget dette for hele kommunen. I prinsippet viser dette hvilke fraksjoner jordsmonnet består av fra mellom og grov sand til ren organisk jord.

Det er vanlig å klassifisere arealer i forhold til egnethet til produksjon av korn og poteter som begge er tradisjonelle høstskulturer. Dette betyr i praksis jord av en kvalitet som inneholder en del finpartikler evt. organisk materiale, og god evne til å holde på fuktighet. I en slik klassifisering vil de arealene som er egnet for tidlig produksjon av grønnsaker få en lav verdi. Dette er arealer som vi kaller "skarp jord". Det er arealer som slipper vannet lett igjennom og som derfor er tidlig klare om våren. I Grimstad er dette svært viktige arealer, spesielt fordi vann til vanning ikke er noe problem i distriktet.

Landbrukskontoret har gjennom en dialog med Bioforsk på Landvik, kommet fram til at man må se på hvilke verdi arealene har ut fra de produksjoner som er viktige i Grimstad totalt sett. Deretter kan man foreta en prioritering av arealene basert på lokalkunnskap (Ottersland, Stubhaug og Bach). En slik framgangsmåte er akseptert av styringsgruppen.

Som en illustrasjon på hva man mener med kulturer egnet for ulike jordsmonnstyper gis følgende forklaring:

a. Kulturer som egner seg for produksjon på arealer med Mellom-grov sand - siltig sand/leire er:

- tidlig potet
- tidlig kål
- tidlig kålrot
- salat
- agurk
- spinat
- gulrot
- blåbær

b. Kulturer som egner seg for produksjon på arealer med Siltig sand/leire - og siltig og sandholdig mellomleire er:

- kålrot
- høstkål/rødkål
- selleri
- purre
- rødbeter
- korn
- eng og beitevekster
- jordbær

Det er valgt en klassifisering i 3 kategorier for de jordbruksarealer som ligger i Kommuneplanens LNF- område eller er omfattet av gjeldende reguleringsplaner med reguleringsformål jordbruk. Det er brukt 3 ulike betegnelser for de arealer som av en eller annen grunn er omdisponert til, eller er i bruk til annet formål en jordbruksareal i dagens situasjon.

Verdiklasser for jordbruksarealer:

Klasse 1: Svært verdifullt jordbruksareal. Dette er arealer for jord- og hagebruksproduksjoner, tidlig og høstproduksjoner. Lett drevne arealer med god arrondering og beliggenhet i forhold til sol/skygge og lokalklima. I områder hvor store arealer er gitt betegnelsen kl 1, kan det være mindre områder som isolert sett burde vært i kl 2, men er tatt med i kl. 1 pga helheten.

Klasse 2: Verdifullt jordbruksareal for jord og hagebruksproduksjon. Omfatter arealer som kan ha god en jordsmonnskvalitet som tilsvarer klasse 1, men hvor arrondering og beliggenhet er vektlagt. Kl.2 omfatter arealer egnet for grassproduksjon og høykvalitets beiteområder uten store grunnvannsproblemer.

Klasse 3: Annet jordbruksareal for jordbruksproduksjon. Omfatter arealer med skrint jordmonn, vanskelig arrondering, arealer som ligger svært inneklemt eller kan være vannsyke. Deler av disse arealene brukes delvis til slåttemark, delvis til beitemark.

Jordbruksarealer omdisponert til andre reguleringsformål gjennom kommuneplan/reguleringsplan.

Jordbruksarealer midlertidig omdisponert til juletreproduksjon eller omdisponert som følge av gjengroing.

Jordbruksarealer omdisponert som følge av gjeldende plan, men hvor jordloven fortsatt gjelder.

Det er viktig å bemerke at i denne vurderingen er det ikke tatt inn vurderinger av f.eks kulturlandskap. Dette er et satsingsområde på nasjonalt og regionalt nivå, og en del av de forhold som senere vil bli vurdert og vektlagt. Vi vil med stor sannsynlighet finne mange av de områdene som har et stort biologisk mangfold og verdifulle kulturlandskaper innen område med stor grad av arealer innen klassene 2 og 3.

Kulturlandskap omtales spesielt i kap 09. Arbeidet med klassifisering av jordarealene i Grimstad kommune ble avsluttet ved vedtak i Grimstad landbruksnemnd 01.02.2005 sak 023/05. Av de registreringer som er utført fordeler arealene seg tilnærmet slik:

Klasse 1 – Svært verdifullt i jordbruksareal	ca. 10.300 daa
Klasse 2 – Verdifullt jordbruksareal	ca. 6.600 daa
Klasse 3 – Annet jordbruksareal	ca. 1.300 daa
Jordbruksareal tatt i bruk til veksthus/planteskole	ca. 54 daa

09 REGISTRERING AV VERDIFULLE KULTURLANDSKAPER.

Motiv fra Ribegården.

Kulturlandskap er en felles betegnelse på et landskap påvirket eller formet av menneskelig aktivitet, med tilhørende forminner og kulturminner. Det er få eller ingen arealer innen Grimstad kommune som er upåvirket av menneskelig aktivitet. Forminner og kulturminner finnes både i det som kalles innmark og utmark.

Når man til daglig bruker ordet kulturlandskap så er dette oftest myntet på det åpne landskapet, bondens kulturlandskap som omfatter alt fra dyrket areal til slåtteenger og utmarksbeiter enten de ligger på fastlandet eller i skjærgården. Fellesnevneren er at arealene er åpne, de har vært eller er sterkt påvirket av menneskelig aktivitet, og de vil endre seg radikalt dersom dagens bruk opphører. Direkte knyttet opp til dagens viktige debatt vil dette være ensbetydende med problemstillingen "Gjengroing av kulturlandskapet."

Et åpent og variert kulturlandskap, er viktig av flere grunner. Først og fremst gir det opplevelse av variasjon i naturen. Det vil være kontrastene mellom utmark og innmark, årtidsvariasjonene, ulike og særegne bygningsmiljøer, dyr- og landbruksproduksjoner som gir varierte opplevelser. Kulturlandskapet varierer fra bygd til bygd, og fra landsdel til landsdel. Det er dette som skaper identitet og særegenhet. Dette er igjen en viktig faktor for rekreasjon, friluftsliv og turisme.

Endringer i landbruket gjør at kulturlandskapet er i sterk endring. Lønnsomheten i tradisjonelt landbruk har ført til at det ikke lenger er beitedyr på gårdene, mange bruk er lagt ned eller avfolket og bygninger er mange steder i forfall. I forbindelse med utarbeidelse av regionalt miljøprogram har Fylkesmannen i Aust-Agder, landbruksavdelingen valgt å ta opp *kulturlandskap* som et eget tema. Det vil bli fokusert på tiltak som kan stimulere til fortsatt drift av

landbruksarealer og som betegnes som viktige kulturlandskaper. Grimstad kommune er bedt om å peke ut 10% av sine dyrkede arealer som kan tas inn i denne kategorien. Landbruksnemnda har på bakgrunn av et omfattende arbeid, bl.a i ressursgruppen for arbeidet med landbruksplan, foretatt en utvelgelse i møte 17.02.2005, sak 026/05 som er oversendt fylkesmannens landbruksavdeling for videre behandling. Landbruksnemnda har lagt vekt på å finne et representativt tverrsnitt av landbruket i Grimstad, men har ikke tatt med de arealer som er intensivt dyrket og hvor gjengroing ikke er en reell problemstilling. Det er også tatt med en del arealer i skjærgården, hvor det er ønskelig å sikre beiting i fremtiden med tanke på å bevare arealer egnet for rekreasjon og friluftsliv.

Landbruk og kulturlandskap tas opp som eget tema i kap 4.0 om Mål, virkemidler og strategier for et fremtidig og inkluderende landbruk i Grimstad.

Kulturlandskap på Ribe.

4.0 MÅL, VIRKEMIDLER OG STRATEGIER FOR ET FREMTIDIG OG INKLUDERENDE LANDBRUK I GRIMSTAD

01. OVERORDNET MÅL FOR LANDBRUKET I GRIMSTAD

Landbruket i Grimstad er en relativt stor og mangfoldig næring. Næringen leverer som primærprodusent en mengde produkter, som direkte eller i videreforedlet tilstand nyttes i mathusholdningen. Gartneri og planteskoler leverer kulturplanter for hus og hage. Skogbruket leverer tømmerprodukter, ved og muligheter til fangst av bær, vilt og fisk. Landbruket totalt sett er leverandør av det kulturlandskapet alle til daglig omgir seg med og som utgjør verdier det vanskelig lar seg gjøre å tallfeste verken i mengde eller verdi.

Naturgunnlaget, jordmonnet, er selve forutsetningen for denne næringsens eksistens. Det er en næring det er viktig å videreføre/satse på, kanskje nettopp p.g.a. det mangfoldet den representerer. I Aust-Agder sammenheng har Grimstad et naturlig fortrinn både med bakgrunn i klima og i jordsmonn. De følgende to sitater hentet fra henholdsvis St.prp. 1 (2004-2005) og fra vår egen kommuneplan må kunne danne grunnlag for å lage en egen overordnet målformulering for den fremtidige landbruksnæringen i Grimstad kommune.

Dyrka og dyrkbar jord er ein grunnleggjande resurs for å sikre matforsyning på kort og lang sikt. I Norge er berre 3% av arealet dyrka jord. Dei siste åra er det rapportert ein årleg omdisponering av over 20 000 dekar dyrka eller dyrkbart jordbruksareal. Berekningar viser at meir enn 1 million dekar er blitt borte som dyrka jordbruksareal og dyrkbare skogareal dei siste 50 åra. Med så knappe arealresursar ser departementet med bekymring på varig omdisponering av dyrka og dyrkbar jord. (Sitat fra St.prp. 1(2004 - 2005))

Potetblomstring på Bergemoen.

Grimstads utvikling skal ta hensyn til naturens bæreevne lokalt og globalt.

Grimstad er en næringsvennlig kommune som tilrettelegger for innovasjon og nyskaping. (Sitat fra kommuneplanens kap. 2: Satsingsområder, mål og strategier)

OVERORDNET MÅL FOR LANDBRUKET I GRIMSTAD SKAL VÆRE:

GRIMSTAD KOMMUNE VIL VÆRE EN KOMMUNE SOM HAR EN LIVSKRAFTIG, ALLSIDIG OG BÆREKRAFTIG LANDBRUKSNÆRING.

Dette skal oppnås gjennom følgende delmål:

DELMÅL 1:
GRIMSTAD KOMMUNE VIL AT PRIMÆRNÆRINGEN I FREMTIDEN SKAL STÅ FOR EN BÆREKRAFTIG UTNYTTELSE AV NATURRESSURSENE I INN- OG UTMARK.

Det betyr at så vel skogbruk og utmarksnæring som alt fra tradisjonelt jordbruk med et variert husdyrhold, til spesialiserte nisserproduksjoner innen gartneri og hagebruk kan opprettholdes og videreutvikles.

DELMÅL 2:
GRIMSTAD KOMMUNE VIL FØRE EN AREALPOLITIKK SOM I STØRST MULIG GRAD GJØR DET MULIG Å OPPRETTHOLDE STORE SAMMENHENGENDE JORDBRUKSAREALER.

Det gjelder tilstrekkelige jordbruksarealer til egenproduksjon, enten det er produkter til primærkonsum, som råstoff til videreforedlingsbedrifter, eller planter til utsmykking i egen eller annen kommune eller for eksport.

Innenfor skravert område på kart datert 21.09.06 gjelder følgende: for virksomheter som representerer store samfunnsinteresser og som har behov for etablering nær sentrum eller nær etablerte virksomheter, kan det vurderes om 2. Prioritets landbruksområder kan tas i bruk til byggeformål. Likeledes kan små inneklemte arealer som ansees viktige for sentrumsnær boligfortetting tillates utbygd.

DELMÅL 3:

GRIMSTAD KOMMUNE VIL VÆRE EN KOMMUNE HVOR DET VIDEREUTVIKLES ET VAKKERT, VARIERT OG BÆREKRAFTIG NATUR- OG KULTURLANDSKAP TIL GLEDE FOR KOMMUNENS INNBYGGERE OG TURISTER.

For å nå denne disse målsettingene vil følgende strategier og virkemidler være aktuelle.

02 STRATEGIER OG VIRKEMIDLER FOR LANDBRUKET I GRIMSTAD

A. LANDBRUK OG AREALBRUK

MÅLSETTING:

I Grimstad skal det føres en restriktiv arealbrukspolitikk, slik at arealer som er viktige for bruk til intensive og rasjonelle produksjoner innen gartneri og hagebruk videreføres, så vel som de jordveier som har stor betydning for mangfoldet i kulturlandskapet. Som eget trykt vedlegg følger *Plan for fremtidig forvaltning av jordbruksarealer i Grimstad*.

Bakgrunn:

All dyrket eller dyrkbar mark er en ressurs med de forpliktelser dette innebærer både for kommunen som forvaltningsmyndighet og for grunneieren i forhold til å hindre at arealer blir gjenstand for vannskjøtsel eller gjengroing.

Dyrket mark i kommunen er registrert og prioritert med tanke på produksjonsverdi som en del av landbruksplanen.

UTFORDRINGER:

Det er en utfordring å føre en arealpolitikk der det i størst mulig grad legges til rette for nye næringsområder i områder hvor det i utgangspunktet ikke er store og sammenhengende jordbruksarealer.

Være bevisst på at det ved knoppskytinger og utvidelser i tilknytning til eksisterende industri/næringsområder skal byggeområdene avgrenses på en måte som gjør at jordbruksarealene får en god arondering.

STRATEGIER OG VIRKEMIDLER:

- Arbeide for en større forståelse og erkjennelse av at landbruket er en viktig næring, og at naturgrunnlaget er en viktig forutsetning for å opprettholde næringen. ANSVAR: Kommunen gjennom landbruksplan og kommuneplan, næringen m/organisasjoner gjennom aktiv informasjon.
- Være bevisst på at anlegg av offentlig infrastruktur, som veier, ledningsnett etc. ikke vanskeliggjør drift av arealer. Sørge for at brutte driftsveier i kombinasjon med jordskifte gir muligheter for å opprettholde landbrukseiendommer.

ANSVAR: Kommunen som forvaltningsmyndighet og byggherre, Statens vegvesen som utbygger av offentlig vegnett.

- Når landbruksjord av god kvalitet tas i bruk til annet formål, bør arealene erstattes andre steder i kommunen.

Bie

B. LANDBRUK, NÆRINGS- OG SENTRUMSUTVIKLING

MÅLSETTING:

I Grimstad skal det føres en restriktiv arealpolitikk for all videre sentrumsutvikling og utvikling av arealer til annen næring enn landbruk.

Bakgrunn:

Noen av de mest attraktive landbruksarealene, sett ut fra dagens driftsformer, ligger i pressområdene som omgir sentrumsområdet rundt bykjernen med det nære omland

Begrepet næringsbuen må ses på som en et prinsipp i et langsiktig perspektiv for å prioriterte områder for næring. Næringsbuen er deler av de arealer som omgir E-18 på strekningen Øygårdsdalen - Molland. Dette er områder med gode jordbruksarealer. En viktig målsetting gjennom arbeidet med rullering av kommuneplanen, er å finne arealer til industriformål som ikke berører store sammenhengende dyrkningsarealer.

UTFORDRINGER:

Det er en utfordring å finne utbyggingsområder som ligger adskilt fra de produktive arealene med hensyn til jord- og hagebruk, samtidig som de kommunikasjonsmessig ligger slik til at etablering er sannsynlig. Grimstad har i overskuelig framtid nok tilgang på områder til boligformål gjennom godkjente planer.

Utfordringen ligger i å finne arealer til sentrumsutvikling, etablering av forretninger og annen nærings og industriarealer på kort og lang sikt. Det dreier seg om arealer for nyetableringer, samt arealer for mulige utvidelser for etablerte bedrifter samt områder for kortsiktige etableringer inntil et evt stort nytt område for industri er etablert.

STRATEGIER OG VIRKEMIDLER:

- Unngå at det blir etablert spredt bebyggelse som kan vanskeliggjøre en rasjonell utvikling etter plan.
ANSVAR: Kommunen som forvaltningsmyndighet etter plan- og bygningsloven.
- Få utviklet et stort nytt industriområde, som kan avlaste presset på jordbruksarealene i sentrum.
ANSVAR: Kommunen gjennom rullering av kommuneplanen og videre budsjettvedtak.
- Se på mulige industriområder, med nær tilknytning til E-18, for å kunne videreutvikle eksisterende virksomheter, samt løse et arealbehov inntil et nytt og stort næringsområde er etablert. Unngå nedbygging av arealer egnet til næringsformål med boligtomter i dette området.
ANSVAR: Kommunen gjennom arbeidet med rullering av kommuneplanens arealdel

C. LANDBRUK OG SPREDT BOSETNING

MÅLSETTING:

I Grimstad skal vi ha levende bygder omkring i kommunen.

Bakgrunn:

Det er en forutsetning for å kunne ha levende bygder at folk bosetter seg utenfor sentrum og større boligområder. Spredt bosetning må skje under en forutsetning av at ulempene for primærnærings og for miljøet skal bli minst mulig. Aktiv drift på flest mulig bruk, spesielt i det "offentlige rom knyttet til opplevelse/daglig sanseinntrykk"/kulturlandskapet, bør være en målsetting.

UTFORDRINGER:

Problemstillingen knyttet til spredt bosetning er svært ulik, alt etter hvor man er i kommunen. Nord og vest for en linje fra Reddal, Syndle og Rore til Nidelva vil den største utfordringen være å opprettholde bosetningen. En viktig utfordring vil være problematikk knyttet til vannforsyning og avløpsanlegg. Denne delen av kommunen omtales som Sone 2, jfr. kommuneplankartet

Syd for denne linjen, i sone 1, vil utfordringen være å håndtere spredt bosetning på en slik måte at presset på dyrket mark ikke økes eller at en fremtidig arealutnyttelse ikke vanskeliggjøres. Større utbygginger som boligfelt bør skje etter godkjent arealplan. Gode bufferoner mellom bolig/forretninger/industri og landbruk kan redusere ulemper og konflikter i forbindelse med sprøyting, jordbehandling, spredning av gjødsel etc.

Tønnesøl.

STRATEGIER OG VIRKEMIDLER:

- Levende bygder i innlandet kan oppnås ved at bruk ikke blir tatt i bruk som fritidsboliger, uten at jord og skog kultiveres, bygningene bebos og vedlikeholdes. Spesielt viktig moment ved eierskifte/generasjonsskifte er vilje til å gjennomføre kravene gitt i landbrukslovgivningen knyttet til bo- og driveplikten. Det samme lovverket åpner for konsesjonsfrihet for kjøp av småbruk. Dette gir større muligheter for salg til mennesker som er motivert for oppgaven. Mange ættegårder har vært i familiens eie i generasjoner. Ved eierskifter der bruken endres fra selvstendige og aktive bruk til fritids bruk, vil det være en ønsket utvikling at jord og skogarealer selges som tilleggsarealer til nabobruk og blir et bidrag til å sikre disse som bærekraftige bruk. Selger vil da sitte igjen med hus, tun med omkringliggende hagemark som overkommelige vedlikeholdsobjekter.
ANSVAR: Kommunen gjennom Landbrukslovgivningen, den enkelte grunneier.
- Peke ut mulige områder i innlandet som egner seg for spredt bosetning/grendebebyggelse.
ANSVAR: Kommunen gjennom kommuneplanarbeidet.
- Stille krav om bufferoner mellom enkelt tomter og dyrket mark, 10 meter fra eiendomsgrense, 20 meters byggegrense. For klyngetun, mindre boligområder bør grensen være min. 50 meter.
ANSVAR: Kommunen som forvaltningsmyndighet etter jordlov og plan- og bygningsloven.

D. LANDBRUK OG KULTURLANDSKAP

MÅLSETTINGER:

Grimstad kommune vil bevare et variert, vakkert og bærekraftig natur- og kulturlandskap.

UTFORDRINGER:

Dette skapes først og fremst gjennom levende bygder og en bærekraftig landbruksnæring. Det er en utfordring å opprettholde og helst øke omfanget av et differensiert husdyrhold og bruk av beitedyr. Tilskuddsordninger rettet mot rydding og vedlikehold av kulturlandskap er viktig. Kulturlandskapet vil alltid være i forandring, aktiv bruk vil være den beste pleien.

Kulturlandskap på Bie.

STRATEGIER OG VIRKEMIDLER:

- Få øket forståelse blant kommunens innbyggere, om at Grimstads kulturlandskap er et produkt av landbruksnæringen og at dette ikke skjottes uten betydelige ressurser. Utvelgelse av områder gjennom fylkesmannens miljøplan for landbruket og i lokal landbruksplan.
ANSVAR: Landbruksdepartementet og landbruksforvaltningen på fylket og kommunenivå, næringen.
- Få jord som er i ferd med å gro igjen inn i aktiv beiting eller etablert som slåttemark. Utleie av slike arealer til f.eks hestebeite kan være en mulig anvendelse.
ANSVAR: Den enkelte grunneier.
- Etablering av "Kulturlandskapsentreprenører" eller samarbeid i beitelag, dvs. holder beitedyr uten selv å være eier av beitearealer, kan være en strategi. Dette har vært omtalt fra Sverige.
ANSVAR: Næringen
- Øke graden av målrettede midler til pleie av kulturlandskap
ANSVAR: Samhandling mellom ulike departementer om tilskuddsordninger.

E. LANDBRUKET OG FOREDLINGSINDUSTRIER

MÅLSETTING:

I Grimstad skal foredlingsbedriftene opprettholdes og videreutvikles.

Bakgrunn:

Det er viktig med en landbruksnæring som i størst mulig grad er i stand til å levere råvarer til industrien og få levert dem uten lang og kostnadskreven transport.

UTFORDRINGER:

Det er to viktige forutsetninger for et videre samarbeid mellom landbruksnæring og industrien. For landbrukets side kreves de nødvendige ressurser til å gjennomføre de aktuelle kulturere. For industrien er det bl.a lønnsomheten i forhold til konkurranse fra import. Andre faktorer vil kunne være avgifter, konsesjoner og utvidelsesmuligheter.

STRATEGIER OG VIRKEMIDLER:

- Sikre tilstrekkelig jordbruksarealer som er egnet til grønnsak og hagebruksproduksjoner mot gjengroing og nedbygging. Det er viktig at man har arealer i beredskap i forhold til vekstskifte, i forhold til et mulig sykdomsangrep på eksisterende produksjonsarealer og i forhold til behov for en utvidet produksjon.
ANSVAR: Kommunen gjennom sin arealpolitikk.
- Økt tilgang på og forutsigbarhet på leiejord.
ANSVAR: Den enkelte jordeier og næringen.

Gro Industrier.

F. LANDBRUKET OG NYTENKING/INNOVASJON OG NISJEPRODUKSJONER

MÅLSETTING:

I Grimstad skal det skapes nye etableringer og nisjeproduksjoner innen landbruksnæringen.

Bakgrunn:

Grimstad er kjent for hagebruk og foredling, men tallet på aktive gårdbrukere bli stadig færre. De som driver er svært profesjonelle. I Grimstad kommune bør det stimuleres til å få etablert nye nisjer innen landbruksnæringen. Dette både for å søke å skape en større bredde i produksjonen, men også for å forsøke å finne fram til kulturer som kan dyrkes på arealer som ikke er i "A4 format" og optimale for maskinbruk. Nye nisjer kan være et ledd i en målsetting om å opprettholde spredt bosetning.

UTFORDRINGER:

En viktig utfordring er å la mennesker "sultne på ideer" slippe til ved eierskifte eller ved tilgang på leiejord. Hindre at det i Grimstad blir et for lite antall aktive bønder, slik at fagmiljøet blir for lite. Finne eksempler på , og lære av lokalmiljøer der nyskaping innen småskala landbruk har gitt resultater. Stimulere miljøet spesielt på hagebruk. Se på muligheter for produksjon av "nye grønnsaker og bær" for lokal omsetning og foredling.

STRATEGIER OG VIRKEMIDLER:

- Få etablert en arena for idedugnad og hjelp til nyskaping og tro på fremtiden. Organisere en idedugnad/breinstorming med en rekke resurspersoner der en stiller seg spørsmålet: "Hva skal vi bruke jorda til i fremtiden?"
ANSVAR: Grimstad næringsråd tar initiativ i sammen med landbrukets organisasjoner.
- Jobbe mot et varemerke "Grimstadprodukter" som skal stå for kvalitet. Kan være en felles logo på alt fra skogens nisjeprodukter til gartneri- og planteskolevarer.
ANSVAR: Samarbeid innen landbruksnæringen evt Grimstad næringsråd og en idegruppe slik foreslått.
- Forsøke å etablere flere gårdsbutikker, gjerne nær annen handel- og servicebedrifter. Nytte mulighet til omsetning av lokale produkter samt effekten av at handling her kan kombineres med andre gjøremål i samme område.
ANSVAR: Næringen/gryndere.
- Vurdere muligheter for produksjon av biobrensel/energiskog.
ANSVAR: Næringen.

Skogheim Gartneri

G. ØKOLOGISK MATVAREPRODUKSJON

MÅLSETTING:

I Grimstad kommune skal økologiske produkter utgjøre 10% av produksjonen i samsvar med landbruksdepartementets målsetting for landet.

UTFORDRINGER:

Økologisk dyrking er basert på mekanisk ugrassbekjempelse, uten bruk av kjemiskemidler i kampen mot sopper og skadedyr. Det krever arealer for produksjon som er tilnærmet optimale i forhold til

jordsmonn, god drenering og god arrondering, slik at kulturplantene har optimale vekstforhold. Dette er på mange måter de samme arealer som det spesialiserte landbruket i Grimstad etterspør. Økologisk dyrking baserer seg på vekstskifte som en viktig del av arealutnyttelsen. Pga en sperrefrist på 5 år, kan arealer for økologisk dyrking ikke inngå i turnus sammen arealer som nyttes til tradisjonelle driftsformer. Det er en utfordring å få øket omsetningen av økologiske produkter. Noe av utfordringen ligger i å få forståelse for hvorfor økologiske produkter kan koste noe mer enn produkter dyrket på tradisjonelt vis. Videre at utseende på produktet ikke alltid vil være like tiltalende som produkter hvor det er brukt kjemiske midler i produksjonen. De økologiske produktenes fortrinn skal ligge i garantien om at det ikke skal være skadelige reststoffer i produktene.

STRATEGIER OG VIRKEMIDLER:

- Etablere utsalgssteder for økologiske produkter, gjerne med flere leverandører, slik at varespekteret blir størst mulig på ett sted.
ANSVAR: Næringens produsenter, evt i samarbeid med handelsnæringen.
- Øke forbruket basert på saklig informasjon om hvorfor økologiske produkter muligens er noe dyrere, ikke har den samme ytre "perfekte" utseende, enn produkter produsert på tradisjonelt vis.
ANSVAR: Debio og næringen.

H. LANDBRUKET OG LANDBRUKSTILKNYTTET NÆRING

MÅLSETTING:

I Grimstad skal vi arbeide for å beholde næringstilknyttet næringsvirksomheter i nærmiljøet.

Bakgrunn:

Det er en målsetting i Grimstad kommune, å stimulere til at en får et landbruk som er så aktivt og med et så omfattende og godt fagmiljø, at det er attraktivt for landbrukstilknyttede næringsvirksomheter å forbli i kommunen. Dette er viktig for å ha lett tilgang på produksjonsfaktorer som såvarer, gjødsel, maskiner, gjødsel og rekvisita, men også i forhold til bidragsyttere/støttefunksjoner i forhold til faglig utvikling og forskning.

UTFORDRINGER:

Stimulere til at servicebedrifter som Felleskjøpet Agder og Rogaland, Agder Før og maskin, Kargus, HiA og Bioforsk og andre forblir i regionen.

STRATEGIER OG VIRKEMIDLER:

- Handle lokalt.
ANSVAR: Alle
- Beholde HiA og andre virksomheter som er relatert mot forskning på biobrensel i kommunen.
ANSVAR: Kommunen.

Fkbutikken i Grimstad

I. LANDBRUK OG MILJØUTFORDRINGER

MÅLSETTING:

I Grimstad skal næringen framstå som en “ren næring” som ikke påfører miljøet eller andre unødige forurensninger eller miljøulepper. Hindre oversvømmelser i lokale vassdrag.

UTFORDRINGER:

Ha et godt apparat for innsamling av uorganisk avfall fra landbruket. Hindre lokale avfallsfyllinger. Hindre erosjon og avrenning til vann og vassdrag. Få landbruket til å ta hånd om en større del av den resurs slamkomposten fra Gangdalen utgjør. Finne lett tilgjengelige mellomlagringsplasser for organisk avfall. Hindre uforsvarlig bruk, oppbevaring og avhending av emballasje knyttet til bruk av kjemiske midler. Bevisstgjøre utenlandske arbeidstakere om at vi skal ha “Et rent Norge”, matavfall skal kildesorteres og samles inn.

STRATEGIER OG VIRKEMIDLER:

- KSL(internkontroll) og miljøplaner er viktige virkemidler i landbruket for å ivareta både fare for fremtidige lokale avfallsplasser samt registrere mulige potensiell farer for forurensninger fra det enkelte bruk. Dette fanger opp alle de aktive brukene, men ikke alle de bruk som ikke mottar produksjonstilskudd.. ANSVAR: Landbruksforvaltningen, næringen.
- Markedsføre slamkompost fra Gangdalen som et fullverdig jordforbedringsmiddel for landbruket. Det er noen begrensninger på spredningsarealene av hensyn til dyrkning av produkter til direkte konsum, så som poteter, grønnsaker frukt og bær. Det er imidlertid et stort potensielt spredeareal som bør benyttes. Saklig informasjon om produktet og fra erfaringer gjort av brukere må til for å øke bruken av produktet i landbruket. ANSVAR: Kommunen.
- Målet om et rent Norge skal gjelde for alle. Landbruksnæringen må ta ansvar for opplæring av arbeidstakere fra andre land og kulturer med hensyn til, KSL, skikk og bruk, og om vår lokale måte for håndtering av avfall fra husholdningen gjennom kildesortering. ANSVAR: Den enkelte arbeidsgiver.
- Erosjon fra landbruket kan reduseres ved en bevist markberedning knyttet til erosjons utsatte arealer. Dette skal vurderes som

en del av miljøplanen. Vedlikehold av gamle drenerings- og ledningssystemer knyttet til gjenlegging av grøfter, vil hindre en del avrenning til vann og vassdrag i enkelte områder.

ANSVAR: Den enkelte grunneier/bruker, evt pålegg må gis av kommunen.

- Fare for lokale oversvømmelser av vassdrag kan reduseres ved at bekker i tilføres unødige mengder med slam, avfall eller manglende skjøtsel av vegetasjon og bekkeløp. ANSVAR: den enkelte grunneier i forståelse med Fylkesmannen i Aust-Agder som forvaltningsmyndighet etter Vannressursloven på bekkeløp.
- Opprettholde og forbedre mottaksapparatet for uorganisk avfall fra landbruket. ANSVAR: Kommunen.
- Forsøke å få etablert tilgjengelige mellomlagringsplasser for organisk avfall fra landbruksnæringen. ANSVAR: Kommunen og næringen.

J. LANDBRUK OG FRILUFTSLIV.

MÅLSETTING:

Landbrukets arealer i Grimstad skal også i framtiden være en viktig arena for utøvelse av friluftsliv. Det er kommunens målsetting at denne aktiviteten skal kunne forgå uten at dette er til uødig ulempe for næringen.

UTFORDRINGER:

Det uorganiserte friluftslivet skal i utgangspunktet basere seg på naturens egenart og uten behov for fysisk tilrettelegging. Det moderne landbrukets driftsformer har ført til at store utmarksområder er grodd igjen. Behovet for rydding og merking av stier har derfor øket. Likeledes har behovet for tilrettelegging av arealer for parkering, og opparbeidelse av enkle anlegg for funksjonshemmede økt. Det er en utfordring å få slike tiltak iverksatt på en måte som skaper tillit mellom grunneier og bruker.

Kulturlandskap på Vogsholt.

STRATEGIER OG VIRKEMIDLER:

- Merke stier og løyper i utmark gjennom god dialog med grunneiere/lag/foreninger, slik at trafikk kanaliseres til de minst sårbare områder i utmarka.

ANSVAR: Kommunen og landbrukets organisasjoner må bli enige om standard avtaler som skal benyttes. NB! Kommunen bør være avtale part der det inngås avtaler som skal kunne brukes til søknad om eksterne midler til tilrettelegging. (Spillemidler/tilskudd til naturforvaltningstiltak). Privatpersoner, lag og foreninger kan stå for rydding og fysisk tilrettelegging.

- Legge til rette for parkeringsplasser i tilknytning til viktige turområder. Se på behov for parkeringsplasser og vurderer om dette evt. kan kombineres med lasteplasser i skogbruket. Inngå avtaler med den enkelte grunneier om rettigheter/driftsavtaler og fordeling av kostnader.

ANSVAR: Kommunen sammen med Grimstad skogeierlag

- Forsøke å få til avtaler som kan lede allmennheten på gamle ferdssårer gjennom arealer omgitt av dyrket mark.

ANSVAR: Grimstad kommune når det gjelder deler av Kyststi Grimstad og videreføring av Vestlandske hovedvei fra Dalholt i Landvik til grense mot Arendal ved Strubru.

- Øke muligheter for legalt innlandsfiske gjennom etablering av flere grunneierlag/fiskelag. Vannene Rore og Syndle, samt Temsevannet er aktuelle.

ANSVAR: Grimstad kommune, evt. i samarbeid med Grimstad skogeierlag

- Legge til rette for øket bruk av kano og båtutleie i innlandsvann/vassdrag.

ANSVAR: Den enkelte grunneier/lag som en del av utmarksnæring.

- Legge til rette for vinterløyper og rydding av parkeringsplasser.

ANSVAR: Grimstad kommune, evt i samarbeid med Grimstad skogeierlag når det gjelder avtaler. Viktig løype vil være mellom Borkedal og Toppdalsheia. Avtale om rydding av P-plasser må inngås med grunneiere.

- Generell opplæring om allemannsretten, retter og plikter.

ANSVAR: Grimstad kommune og næringen i samarbeid med for eksempel DNT- Arendal og omland turistforening og skoleverket.

- Unngå konflikt mellom ulike brukergrupper. Eksempelvis hester og fotgjengere, ulovlig bruk av motorkjøretøyer i utmark. Finne alternative områder/traseer.

ANSVAR: Grimstad kommune gjennom kommuneplanen og delplanen Handlingsplan for idrett og friluftsliv.

K. LANDBRUK OG KULTURMINNER

MÅLSETTING:

Grimstads kulturlandskap skal forvaltes på en bærekraftig måte, slik at det mest verdifulle av bygninger og kulturminner tas vare på for ettertiden.

Kulturlandskap i Lia.

Gammel potetkjeller på Ribe.

UTFORDRINGER:

Landbrukseiendommene omfatter en mengde eksisterende bygninger. Den største utfordring er i dag å ta vare på de bygninger som ikke lenger er næringsnødvendige.

Uthus, løer, vedskjul, vognskjul og stabbur er bygninger som svært ofte ikke er egnet for dagens driftsformer. Vedlikehold av slike bygninger er kostnadskreven og som regel ikke regningssvarende å sette istand, med mindre de får ny bruk som gir muligheter for nye inntekter. Kunnskaper om gamle ferdssårer, hustufter er i ferd med å gå tapt. I tillegg er fløtningsanlegg, møller og sagbruk, gjerder, kve og grenserøyser viktige kulturelementer som finnes på mange gårder.

STRATEGIER OG VIRKEMIDLER:

- Registrere gamle kulturminner i landbrukets kulturlandskap. Vurdere en mulig samling av data og prioritering av anlegg i forhold til fordeling av midler til restaurering.

ANSVAR: Primært det enkelte bruk som en del av miljøplan. Samarbeidsprosjekt mellom gårdbrukere eller deres organisasjoner, off. landbruksmyndigheter og historielag.

- La lag og foreninger få muligheten til å ta ansvar for fremtidig forvaltning av en del perifere anlegg av allmenn interesse. f.eks gamle ferdselsårer, fløtningsanlegg etc.

ANSVAR: Den enkelte grunneier.

- Stimulere til økt satsing på vern av kulturminner gjennom offentlige tilskuddsordninger. Arbeide mot overordnede bevilgende myndigheter.

ANSVAR: Organisasjoner i landbruket, turistnæring og kommune/fylkeskommune

Svinehold på Tjore.

L. LANDBRUKET OG ALLMENNHEITEN, GJENSIDIG FORSTÅELSE OG RESPEKT

MÅLSETTING:

I Grimstad kommune skal det arbeides for større gjensidig forståelse og respekt mellom landbruket som næring og allmennheten.

Bakgrunn:

Det er i noen grad en manglende forståelse for hva landbruket betyr for samfunnet totalt sett. Mange er opptatt av de konkrete synlige produktene som er til salgs som konsumvarer. I mindre grad er man bevisst på andre produkter/tjenester som opplevelse, kulturlandskap og områder med et rikt biologisk mangfold. Det er behov for å avlive evt. myter om landbruket knyttet til "overdreven" bruk av kjemiske midler, "uvettig spredning" av husdyrgjødsel, statlige tilskuddsordninger. Det er behov for å øke kunnskapen om bonden, hans arbeid med skog, dyr og jord, og de forutsetninger som må være oppfylt for at det skal produseres gode og sunne norske produkter.

UTFORDRINGER:

Skape økt kunnskap om landbruket til folk flest. Større åpenhet og saklig informasjon om hva landbruket faktisk er, og hva det produserer ut over melk, kjøtt, poteter og grønnsaker, eksempelvis det kulturlandskapet vi til daglig omgås. Informasjon om dyrehold, om nødvendigheten av spredning av husdyrgjødsel og om en minimal bruk av kjemiske midler.

STRATEGIER OG VIRKEMIDLER

- Spre faktaopplysninger om verdiskapningen i landbruksnæringen. En populærversion av landbruksplanen kan være et av flere virkemidler.

ANSVAR: Landbrukets organisasjoner i samarbeid med kommunen, evt. Fylkesmannens landbruksavdeling.

- Åpne for flere og ulike bruk for "Inn på tunet"/"besøksgårds"/"Grønn omsorg"- prosjekter. En viktig satsing i forhold til barn og unge og som et ledd i helse og rehabilitering.

ANSVAR: Initiativ fra næringen i samarbeid med offentlige skole- og helseetater.

- Økt fokus på landbrukets kulturlandskap, betydningen av dette rent visuelt, hvordan det skapes og hva dette faktisk koster.

ANSVAR: Fortsette arbeidet med å tilrettelegge og spre kunnskaper og kompetanse om kulturlandskapet til næringen og allmennheten. Felles ansvar på alle ledd fra landbruks- og miljøverndepartementet, fylkesmannens landbruks- og miljøvernavdeling, landbrukets organisasjoner og kommunen.

- Få ut faktainformasjon om regler for og nytte av spredning av husdyrgjødsel. Aktulete før de mest aktuelle tidspunkter på året.

ANSVAR: Landbrukets organisasjoner og næringen.

- "GODT NORSK". Spre faktakunnskaper om at norsk mat er et sunne produkter, basert på kunnskaper om bl.a minimal og kontrollert bruk av kjemiske midler.

ANSVAR: Næringen.

Skiftenes Sag.

M. LANDBRUK, SKOG OG UTMARKSBASERT NÆRING

MÅLSETTING:

I Grimstad skal vi øke avvirkningen og lønnsomheten i skogbruket.

Bakgrunn:

Det er en målsetting for landbruket å få øket uttaket av tømmer fra skogen, øke andelen av skogplanting samt få øket omfanget av å ha et økt fokus på ungskogspleie. Det er et mål å finne nye nisjer som kan gi grunnlag for en styrket økonomi i næringen. Utnyttelse av trevirke til bioenergi bør være et satsingsområde. Etablering av fritidsboliger bør være som en planlagt del av en utmarksbassert næringsutvikling og samles omkring fellesanlegg.

UTFORDRINGER:

Uttak av tømmer fra skogene, levert til Agder og Telemark Skogeierforening, har i perioden fra 2001 til 2004 sunket fra 19.768 m³ til 15.225 m³/år. I tillegg kommer uttak for levering til lokale sagbruk og til ved. Dette kan ligge i størrelsesorden 3.- 5.000 m³/år. Totalt sett er dette langt under tilveksten som er ca. 30.-35.000 m³/år. Det er en utfordring å få avvirket en årlig mengde på ca. 25.000 m³/år fra Grimstads skoger. Skogsbilveienettet er godt utbygget og er ikke til hinder for øket avvirkning. Graden av planting etter hogst varier, men det er for kommunen totalt sett behov for øket planting. Store deler av skogarealene spesielt langs kysten lider av mangel på ungskogspleie som en viktig forutsetning for å få fram løvtrevirke av en slik kvalitet at det egner seg til annet en ved og biobrensel. Det er behov for å stimulere til et øket uttak og omsetning av virke til biobrensel. Øke utkommet av jakt, fangst og fiske som en del av en utmarksbasert næring.

STRATEGIER OG VIRKEMIDLER:

- Lønnsomhet er en av de viktigste forutsetningene for et øket uttak av tømmer til skur og slip. Styres av markedskreftene.

Fokus på bruk av Norsk bar- og løvtrevirke som alt. til f.eks regnskogstømmer. Viktig motivasjonsfaktor for å øke ungskogspleie i løvskog

ANSVAR: Forhandlingspartene når det gjelder prispolitikk. Næringen og dens organisasjoner når det gjelder markedsføring.

- Øke fokus på bruk av skogen til ved og biobrensel og rasjonelle metoder for å utnytte virke som ikke er egnet til slip eller skurtømmer. Etablering av noen anlegg som kan benytte i første rekke flis og briketter vil være viktig for å øke etterspørselen.
- ANSVAR: Industribedrifter og bygningseiere i samarbeid med næringen. .
- Økt fokus på utmarksnæringer knyttet til jakt, fangst, fiske og opplevelse. Lytte til turistnæringen som etterspør opplevelse eller skoleverkets behov for arenaer for læring.

ANSVAR: Næringen.

Vedproduksjon på Nørholmen.

5.0 FREMTIDIG FORVALTNING AV JORDBRUKSAREALER I GRIMSTAD

De overordnede mål for landbruket i Grimstad fremkommer i kap. 4.01. I delmål 2 heter det:

Grimstad kommune vil føre en arealpolitikk som i størst mulig grad gjør det mulig å opprettholde store sammenhengende jordbruksarealer.

Potetblomstring i Reddal.

Som en del av landbruksplanen er det derfor som et eget bilag laget et kart som synliggjør fremtid forvaltning av de jordbruksarealer som tidligere er registrert og klassifisert. Kartet er korrigert i henhold til kommunestyrets vedtak i K-sak 066/06.

Kartets tegnforklaring inneholder følgende elementer:

Kjerneområde jordbruk varig sikret – 1. prioritet

Dette er svært produktive arealer med god arrondering og god beliggenhet i forhold til sol/skygge. Det er arealer som har svært stor produksjonsmessig betydning for næringen.

Kjerneområde jordbruk – 2. prioritet

Dette er produktive arealer, men hvor beliggenhet, topografi og arrondering, kan gjøre dem noe mindre attraktive spesielt med tanke på maskinell drift. Disse arealene har bl.a stor betydning som tilleggsjord og eller arealer for intensive/manuelt arbeidskrevende kulturer.

Jordbruksområder til mulig omdisponering

Dette er arealer som delvis ligger brakk, har dårlig bonitet og eller arrondering, eller ligger svært inneklemt i forhold til annen etablert bebyggelse/virksomhet. Områdene kan frigjøres som jordbruksområder.

Kjerneområde jordbruk, golfbane

Dette gjelder jordbruksarealer som inngår i reguleringsplan for golfbane, men hvor fremtidig arealbruk skal være jordbruk dersom golfbanen avvikles.

Vurderingsområdet, jfr. delmål 2

Innenfor dette området gjelder følgende:

For virksomhet som representerer store samfunnsinteresser og som har behov for etablering nær sentrum eller nær etablerte virksomheter, kan det vurderes om 2. prioritets landbruksområder kan tas i bruk til byggeformål. Likeledes kan små inneklemt arealer som ansees viktige for sentrumsnær boligfortetting tillates utbygd.

Jordbruksareal i bruk til juletreproduksjon/pyntegrønt

Dette er arealer hvor det er etablert kulturer for produksjon av juletrær eller pyntegrønt. Arealen er midlertidig omdisponert som jordbruksareal.

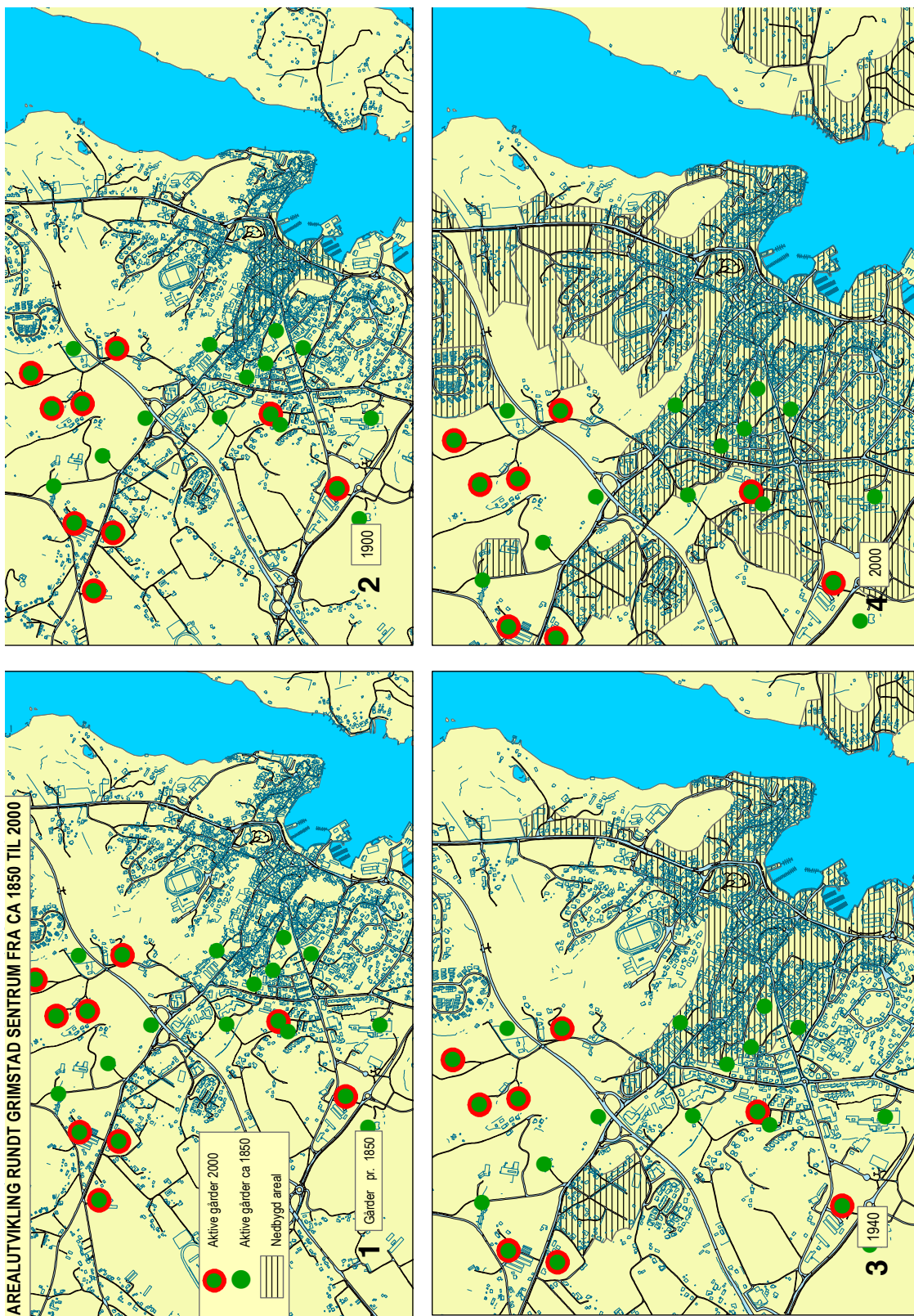
Tettbebyggelse

Sentrums og eller boligbebyggelse i felt.

Utsikt fra Fløyheia.

VEDLEGG 1

Grimstad kommune

Postadresse: Grimstad kommune, serviceboks 503, 4898 Grimstad

Besøksadresse: Arendalsveien 23, Grimstad

Telefon: 37 25 03 00 - E-post: oss@grimstad.kommune.no

www.grimstad.kommune.no